

ESTUDI HISTÒRICO-PAISATGÍSTIC DELS JARDINS DEL PALAU DE PEDRALBES

EQUIP REDACTOR:

VICTORIA BASSA, arquitecte

M. MERCE COMPTE, historiadora de l'art del jardí

CARME FARRÉ, paisatgista

ROSER VIVES, enginyera agrònoma i paisatgista

DOC 1 - MEMÒRIA

1. DADES GENERALS I OBJECTIU DE L'ESTUDI

- 1.1. Descripció i objectiu de l'encàrrec
- 1.2. Dades generals
- 1.3. Equip redactor

2. CATALOGACIÓ PATRIMONIAL

- 2.1. Estat actual
- 2.2. Proposta

3. LA FINCA GÜELL I EL PALAU REIAL DE PEDRALBES

4. EL DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.1. Història del jardí.

- 4.1.1. Origen dels jardins i els seus promotors
- 4.1.2. El projecte de Rubió i Tudorí
- 4.1.3. Elements paisatgístics del jardí
- 4.1.4. La vegetació al llarg del temps

4.2. Traçat i estructura dels jardins.

- 4.2.1. Eixos principals i estructura topogràfica. Origen i evolució
- 4.2.2. Estructura de camins. Origen i evolució
- 4.2.3. Parterres. Origen i evolució
- 4.2.4. Els límits. Origen i evolució

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

- 4.3.1. Murs i escales
- 4.3.2. Glorietes, pèrgoles, estructures obertes (o directament la pèrgola de Gaudí)
- 4.3.3. Estàtues i altres ornaments
- 4.3.4. Mobiliari de jardí i enllumenat
- 4.3.5. Portes i tancaments

4.4. Els elements lligats a l'aigua

- 4.4.1. L'estany davant la façana principal
- 4.4.2. L'estany de l'accés per Av. Diagonal
- 4.4.3. La bassa
- 4.4.4. La Font d'Hèrcules
- 4.4.5. Altres fonts i sortidors
- 4.4.6. Notícies de l'antiga mina
- 4.4.7. Sistemes de reg
- 4.4.8. Sistemes de drenatge

4.5. La vegetació al llarg del temps

- 4.5.1. L'arbrat. Masses arbrades i alineacions
- 4.5.2. Arbustiva
- 4.5.3. Vivaces i plantes de recobriment
- 4.5.4. Enfiladisses
- 4.5.5. Tipologies de parterre segons el tractament de la vegetació/exposició...
- 4.5.6. Conclusions

5. CONCLUSIONS

BIBLIOGRAFIA

DOC 2 - PLÀNOLS

	A1	A3
G_01 SITUACIÓ	diverses	diverses
G_02 TOPOGRÀFIC	1/750	1/1500
G_03 ZONES DEL JARDÍ	1/750	1/1500
G_04 ORNAMENTS DEL JARDÍ	1/750	1/1500
G_05 VEGETACIÓ ESPÈCIES	1/750	1/1500
G_06 VEGETACIÓ ESTAT ACTUAL	1/750	1/1500
P_01 PLÀNOL CATASTRE 1921	1/750	1/1500
P_02 PLÀNOL enviat a EUSEBI BONA	1/750	1/1500
P_03 PLÀNOL RUBIÓ I TUDORÍ 1925	1/750	1/1500
P_04 PLÀNOL RUBIÓ I TUDORÍ 1926	1/750	1/1500
P_05 PLÀNOL MARTORELL 1933	1/750	1/1500
F_01 FOTOGRAMA ICGC_1958	1/750	1/1500
F_02 FOTOGRAMA ICGC_1963	1/750	1/1500
F_03 FOTOGRAMA ICGC_1967	1/750	1/1500
F_04 FOTOGRAMA ICGC_1970	1/750	1/1500
F_05 FOTOGRAMA ICGC_1987	1/750	1/1500
O_01 ORTOFOTO ICGC_1945	1/750	1/1500
O_02 ORTOFOTO ICGC_1956	1/750	1/1500
O_03 ORTOFOTO ICGC_1970-77	1/750	1/1500
O_04 ORTOFOTO ICGC_2022	1/750	1/1500

1. DADES GENERALS I OBJECTIU DE L'ESTUDI

DOC 1 - MEMÒRIA

1.1. Descripció i objectiu de l'encàrrec

La Subdirecció General d'Obres i Serveis de la Generalitat de Catalunya, departament de presidència encarrega a un equip interdisciplinari la redacció de l'Estudi Històrico-Paisatgístic dels Jardins del Palau de Pedralbes. L'objectiu de l'estudi és l'anàlisi històrica i evolució del mateix per establir els aspectes compositius actuals tenint en compte els traçats, els camins i esplanades, els parterres, les zones boscoses, les peces d'aigua, els elements arquitectònics, els elements artístics, els arbres i altres elements vegetals destacats que configuren una vegetació específica.

1.2. Dades generals

Expedient PR-2024-189 de la Subdirecció General d'Obres i Serveis, com a unitat promotora, del Departament de la Presidència.

Aprovada adjudicació de contracte a 22 de desembre de 2023 per resolució de Departament de la Presidència amb termini de dos mesos a comptar des de 1 de gener de 2024 fins a 31 de març de 2024

1.3. Equip redactor

Victoria Bassa, arquitecta col·legiada 30.057-8 pel Col·legi Oficial d'Arquitectes Superiors de Catalunya. Arquitectura Superior ETSAB. Especialitat Edificació. Beca ERASMUS_PFC Fachhochschule Technik, Fachrichtung Architektur, Stuttgart, Alemanya.

Presidenta de MONUMENTA. Associació de Propietaris de Castells i Edificis Catalogats de Catalunya

Membre de l'Acadèmia del PARTAL (Professionals de la restauració monumental) i de l'AADIPA

Sòcia de LIQUEN Patrimoni & Paisatge

Mª Mercè Compte i Barceló (Licenciada en Belles Arts -UB- Especialista en història de l'art dels jardins).

Membre de Jardins i Jardiniers: Art, ciència i tècnica en els Països Catalans de la ICEA "Institució Catalana d'Estudis Agraris", filial de l'IEC "Institut d'Estudis Catalans", número 20.134,

Membre de COLBACAT "Col·legi de Doctors i llicenciats en BBAA", número 2.793

Carme Farré és paisatgista D.P.L.G. (Landscape architect) per École Nationale Supérieure de Paysage de Versailles, màster d'arquitectura del paisatge per l'UPC i biòloga, secció botànica per l'UAB.

Membre de Jardins i Jardiniers: Art ciència i tècnica en els Països Catalans de la ICEA "Institució Catalana d'Estudis Agraris", Filial de l'IEC "Institut d'estudi Catalans".

Roser Vives de Delàs és enginyera agrònoma per la Universitat de Lleida i master d'arquitectura del paisatge per la UPC. Col·legiada núm. 1050 del Col·legi Oficial d'Enginyers Agrònoms de Catalunya i representa el mateix en el Consell Rector de l'Observatori del Paisatge i al Patronat de la Ciutat Antiga de Vic. És membre de l'AADIPA.

Sòcia de LIQUEN Patrimoni & Paisatge

2.1. Estat actual

La revisió de la catalogació actual del conjunt del Palau de Pedralbes, analitzada segons la informació facilitada pels diferents òrgans competents dona la següent informació, valorant únicament l'edifici i els jardins inclosos dintre del recinte.

DIRECCIÓ GENERAL DE PATRIMONI DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

INVARQUIT_ Cercador de l'inventari de Patrimoni Arquitectònic de Catalunya
<https://invarquit.cultura.gencat.cat/>

PALAU DE PEDRALBES

Protecció_BCIN

Núm. Registre / Catàleg_74-MH-EN

Disposició_Decret Data Disposició_03.06.1931

Data publicació_04.06.1931

JARDINS I BROLLADOR DEL PALAU

Protecció_BCIL

Núm. Registre / Catàleg_14506-I

Disposició_Acord Ple Ajuntament

Data Disposició_21.07.2000

Data publicació_14.08.2000

FONT D'HÈRCULES

Protecció_BCIL

Núm. Registre / Catàleg_14507-I

Disposició_Acord Ple Ajuntament

Data Disposició_21.07.2000

Data publicació_14.08.2000

PÈRGOLA

Protecció_BCIL

Núm. Registre / Catàleg_14508-I

Disposició_Acord Ple Ajuntament

Data Disposició_21.07.2000

Data publicació_14.08.2000

ESCULTURA NU FEMENÍ

Protecció_BCIL

Núm. Registre / Catàleg_14632I

Disposició_Acord Ple Ajuntament

Data Disposició_21.07.2000

Data publicació_14.08.2000

ESCULTURA NU FEMENÍ AGENOLLAT

Protecció_BCIL

Núm. Registre / Catàleg_14680-I

Disposició_Acord Ple Ajuntament

Data Disposició_21.07.2000

Data publicació_14.08.2000

AJUNTAMENT DE DE BARCELONA

Portal de Informació Urbanística_Cerca del Patrimoni arquitectònic

<https://www.bcn.cat>

2047_ PALAU DE PEDRALBES

Identificador 2047

Nivell Protecció_Béns culturals d'interès nacional(A)

2050_FONT D'HÈRCULES

Identificador 2050

Nivell Protecció_Béns culturals d'interès local(B)

2051_UMBRACLE

Identificador 2051

Nivell ProteccióBéns culturals d'interès local(B)

2052_JARDINS I BROLLADORS

Identificador 2052

Nivell Protecció_Béns culturals d'interès local(B)

2052_ISABEL II PRESENTA AL FUTUR ALFONS XII

Identificador 2053

Nivell Protecció_Béns culturals d'interès nacional(A)

2054_NU FEMENÍ AGENOLLAT

Identificador 2054

Nivell Protecció_Béns culturals d'interès local(B)

2055_BANC DEL PAVELLÓ DE ROMANIA DE L'EXPOSICIÓ DEL 1929

Identificador 2055

Nivell Protecció_Béns culturals d'interès local(B)

2056_NU FEMENÍ

Identificador 2056

Nivell Protecció_Béns culturals d'interès local(B)

3128_CONJUNT DE 4 ESTÀTUES D'APOLLO

Identificador 3128

Nivell Protecció_Béns d'interès documental(D)

3207_CONJUNT DE 8 BUSTOS

Identificador 3207

Nivell Protecció_Béns d'interès documental(D)

3208_ESTÀTUA MEDITERRÀNIA

Identificador 3208

Nivell Protecció_Béns d'interès documental(D)

AJUNTAMENT DE DE BARCELONA

Portal de Informació Urbanística_Cerca del Patrimoni arquitectònic

<https://www.bcn.cat>

2046_CONJUNT ESPECIAL DEL PALAU DE PEDRALBES

Identificador 2046

Nivell Protecció_Béns culturals d'interès local(B)

Les Intervencions

- Restauració i manteniment d'edificis i altres elements arquitectònics, amb els elements decoratius.
- Restauració i conservació de les escultures.
- Manteniment i conservació dels jardins.
- S'haurà de garantir la conservació dels arbres que estan inclosos en el catàleg d'arbres d'interès local.

3395_CONJUNT DE L'ENTORN A DELS PAVELLONS DE LA FINCA GÜELL I PALAU DE PEDRALBES

ACORD GOV/72/2008, de 22 d'abril, pel qual es delimita l'entorn de protecció dels Pavellons de la Finca Güell i del Palau de Pedralbes, a Barcelona.

3720_ENTORN B, AV. DIAGONAL 684 AV.PEDRALBES 1-15 C.PERE DURAN PARELL 2-30 PL.PIUS XII 6

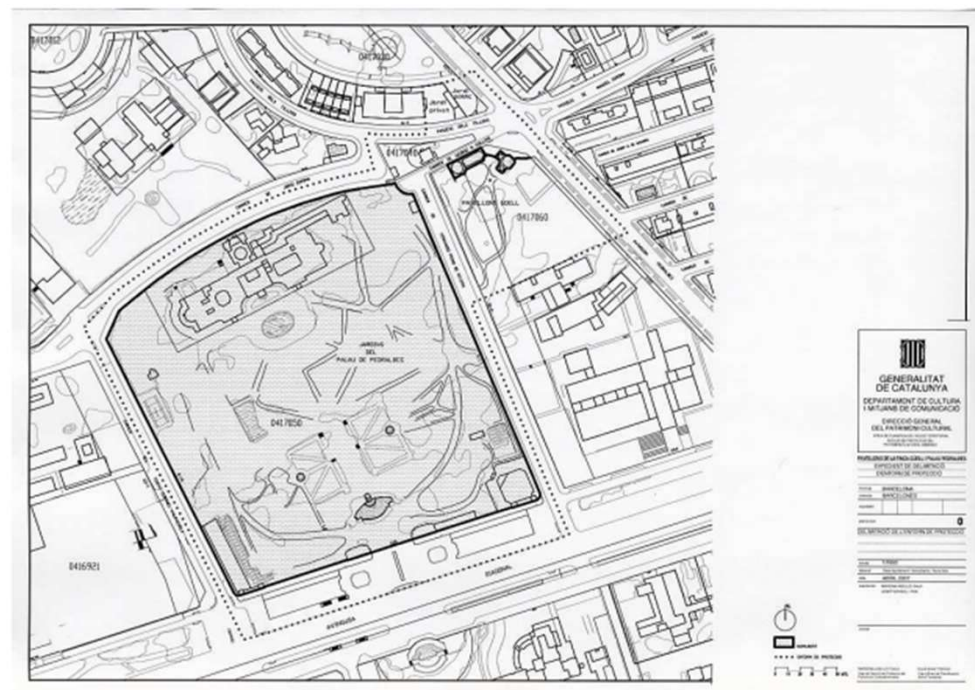
2.2. Proposta

La catalogació de BCIN de l'edifici de Palau ja defineix la màxima protecció de l'entorn que queda delimitat dintre del propi tancament del jardí.

3395_CONJUNT DE L'ENTORN A DELS PAVELLONS DE LA FINCA GÜELL I PALAU DE PEDRALBES

ACORD GOV/72/2008, de 22 d'abril, pel qual es delimita l'entorn de protecció dels Pavellons de la Finca Güell i del Palau de Pedralbes, a Barcelona.

La informació patrimonial de l'Ajuntament de Barcelona dona la categoria de BCIL als jardins i brolladors, amb el que la informació és confosa. Per la importància dels jardins per se, i amb voluntat de posar-los en valor amb la mateixa categoria que l'edifici seria adient poder catalogar-los com a **BCIN-jardí històric**.

3. LA FINCA GÜELL I EL PALAU DE PEDRALBES

Tot i que Catalunya no ha tingut una tradició monàrquica pel que fa als reials llocs des de fa segles i en concret des de l'incendi de l'antic Palau Reial a la Ribera a 1875, la Corona ha estat motiu de construcció de jardins-parc com seran Pedralbes primer, després el palauet Albèniz a Montjuïc en temps força coetanis i amb el rerefons de l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929 en tots dos.

Tal com l'anomena l'arquitecte i paisatgista Manuel Ribas i Piera, amb Pedralbes estem davant d'un parc emfàtic, això és, que emfatitza el poder per a qui està construït o dedicat, en aquest cas a la Corona.

Tot i això, no podem deixar de banda el seu origen i concepció. El cas és excepcional, ja que el resultat de la construcció neix d'una voluntat privada mitjançant una donació de lloc i de situació, una conversió de casa Torre, la de Joan Güell primer, d'Eusebi Güell per heretat i posteriorment, primer a Santiago Güell i López i tot seguit amb els seus germans i socis mancomunats en societat pro palau reial amb el nom de Urbanització Güell S.A. – valorada per un import de 129.000 pessetes-. Aprofitem per esmentar incloure una part de la finca Girona per efectes urbanístics del carrer i ampliació del Palau per la seva part nord. Tot fou adreçat a esdevenir Palau, i hem de dir que també i no és menor, Parc Públic en moments no privatis de l'espai. La història diria la seva, i de tot el que es va preveure, els fets polítics i avatars, marcaren altres rumbos que definirien els seus usos i propietaris fins a dia d'avui.

El jardí serà el gran saló avantsala del Palau, un espai que conjuga alhora tradició i modernitat i que ha fixat la imatge del que era, amb el que es va convertir i que des d'aleshores pocs canvis ha sofert la seva traça, tot i que es perdé alguns dels seus racons singulars. No podem dir el mateix pel que fa al contingut, denotant un deteriorament plausible en els elements arboris i vegetals així com amb els elements artístics i decoratius ornamentals.

Antecedents

Per entendre el jardí ens hem de remuntar als orígens del lloc, a la compra a 1859 -per 170.000 pessetes- de la primera de les seves heretats a Les Corts, un mas amb peça de terra de 7 mujades, Can Custó, nom amb que serà conegut des de que va ser propietat de l'antiga nissaga d'apotecaris Custó que ho tenien com a lloc d'estades i esbarjo quedant a cura de masovers. També trobem referències al lloc des dels segle XV i XVI com a Mas Monterols, i ja al XVII com a Vinyals i Artés qui vengueren a Pere Custó la finca amb forn de calç i gleva de terra. Tot formava part d'un alou del Monestir de Sant Pau del Camp.

Tot i que tenim poca informació de l'antic mas Custó, sabem que a 1863 Joan Güell es feu construir al seu lloc una nova casa-torre quadrada, coberta plana de terrassa amb baixos, dues plantes i golfes. A banda i banda dos cossos per a cotxeres i un primer pis de galeries porxades amb terrassa balustrada al damunt. Tot feia un conjunt harmònic inscrit dins un neoclassicisme marcat amb les pintures al·legòriques de la façana. El total de la construcció ascendí a 115.815 pessetes a liquidar al mestre de cases Antoni Pedret i Aragonés, al fuster Josep Suñer i Miró, al serraller Pau Domènech i Subilà, al vidrier i llaurer Josep Gómez i de la Torre i al pintor Sebastià Carreres i Miró.

S'ha dit que el disseny de la casa remet a cases caribenyes i que pot ser record de la relació amb els viatges i negocis a ultramar com molts altres indians. Tot i això, tenim exemples neoclàssics en la nostra tradició. Justament la Torre Blanca (Can Granota) amb rellotge de sol mostrant un 1782, una de les possessions que esdevindrà Güell i que té una configuració de galeries corregudes, tot i que en tres costats, donant una imatge que podríem agermanar.

Pel que fa al jardí, constava de dos estanys, un brollador, dos pavellons i un pou amb bomba. Desconeixem si la font del mur posterior de la casa que contenia una bassa amb ornamentació mural i font era un d'aquests elements. La part agrícola constava de tarongers i arbres fruiters, vinya i bosc. Sota la casa era plantat d'oliveres i arbres fruiters, com en les cases veïnes com la de Can Carreras amb qui compartien quasi parcel·la. És important l' anotació notarial sobre la compra de Joan Güell especificant l'existència d'aquests elements i jardí.

Des de que adquireix Joan Güell, es respectà el seu caràcter agrícola i antigues construccions fins a l'obertura de la Diagonal en temps dels seus hereus. Es realitzaren forces inversions en els terrenys de la Casa-Torre com l'adaptació d'electricitat per a l'agricultura a partir de 1883, fet important, ja que es va fer arribar corrent elèctric a la finca per aquest motiu posant uns postes al Camí vell de la Riera Escudé.

També va ser quan es va construir un mur de fang com a tanca a les rieres, mur que després de ser malmès s'aixecaria de nou en pedra.

A la mort de Joan Güell el 22 de novembre de 1872 hereten els seus fills, Eusebi i Josefa, tot i que la finca li pertocava per testament a Eusebi, que en aquell moment ja era casat i tenia 26 anys. Serà el moment d'inici d'expansió de la finca. Una de les primeres actuacions serà en el jardí i en reformes de la casa sota la ma de l'arquitecte, podríem dir de capçalera tant dels Güell com dels Comillas, Joan Martorell i Montells de qui sabem que va aixecar la Capella del Sagrat cor (a l'interior constava un retaule d'ell amb Sant Joan i Sant Francesc d'Assís, patrons dels propietaris) al final de l'eix transversal de til·lers en el seu punt terminal a l'oest, estímem, segons estudis, sobre el 1876.

Pel que sabem de la relació d'aquest arquitecte amb els Güell, és també pel seu germà, qui era director de la Colònia Güell. Ja com arquitecte, va ser qui s'encarregà de l'adaptació dels casals de Comillas per l'estada dels Reis entre 1881 i 1882. Per aquest esdeveniment, s'uniren 3 cases, eliminant tanques i unir-les a partir d'un jardí comú. Éss on trobem també a Gaudí, a banda del disseny de mobles per la Capella, dissenyant un quiosc, del que sabem que fou construït a Barcelona i muntat a Comillas (publicat a la Renaixença el 5 d'agost de 1881). Gaudí no va anar a l'obra, es construï en el lloc mateix, un quiosc que també seria col·locat a l'entrada de la finca Güell i del que tenim alguna imatge. La unió de 3 cases es va fer a partir del jardí, de qui s'encarregà l'eminent jardiner Ramon Oliva, director dels jardins de Barcelona. Cal dir de Ramon Oliva que era el màxim exponent en jardineria del moment, director de jardins de Barcelona abans de l'Exposició Universal de 1888. A ell es deu la creació de molts dels jardins de l'aristocràcia i burgesia del moment, com seria el cas del jardí del Palau Moja a partir de 1870 quan l'adquireix Antonio López i López sota la direcció de la reforma de Palau per també Joan Martorell. La relació entre aquests dos experts va ser prolífica, tot i que no hem pogut fer atribució d'autoria del jardí Güell amb la recerca realitzada dins ara, la qual caldria d'un aprofundiment.

Bassegoda ens indica que abans de les intervencions de Gaudí, el gran parc era frondós i ple de pins, xiprers, plàtans, oms, alzines, garrofers, també diu palmeres i margallons.

L'espai de la heretat era molt gran a partir de l'engrandiment per compra de masos i possessions d'Eusebi Güell, a 1882 compra Cal Feliu i Can Baldiró, a 1883 Can Berra (Can Cuyàs de la Riera). L'extens mur tancava des d'on son ara les Cavallerises (Pavellons Güell) fins al sud per davant del cementiri de les Corts.

Aquestes finques vindran a sumar l'extensió de Can Custó, també el seu paisatge amb la gran acàcia de flors grogues, tarongers, vinya (producció) i els característics pins de Cal Feliu. Aquesta finca seria enderrocada a 1924 amb l'obertura de la Diagonal, uns mesos després de Can Baldiró per al mateix motiu. Can Baldiró, juntament amb Can Berra es posada a la societat urbanitzadora amb altres 30 finques a 1920 i seran agrupades com a Palau Reial.

Mur, pavellons d'entrada i portes serien un dels encàrrecs rebuts de Gaudí per a Eusebi Güell. Des de 1884 a 1887 Gaudí ennobliria el lloc, anomenat com "La Satàlia" per Verdaguer (escriuria planes de Canigó instal·lat en aquests espais). També la poesia hi faria cap amb els sojorns i passejos sota els til·lers de la Mercè d'Anzizu, familiar Güell i parentius amb els Girona, i qui seria Abadessa del Convent de Pedralbes com a Sor Eulàlia d'Anzizu, poetessa també. Cal recordar la relació de mecenatge dels Güell sobre el Reial Monestir de Pedralbes, on justament reposen les seves restes.

Anotem que potser el nom vingué donat per haver d'arribar a la torre Güell travessant camps de lliris de Can Baldiró. Aquesta finca és on es construirà els pavellons de porteria, cavallerisses i picador, i la porta del Drac per Gaudí. També mirador, un badalot, les xemeneies de la casa (desaparegudes durant la reforma de 1924), dues fonts (la d'Hèrcules i segons Bassegoda, la de Santa Eulàlia a prop de l'entrada principal), i pèrgola d'arcs catenaris de ferro i tres portes.

Com hem dit la finca era molt extensa i amb varies entrades, la ja esmentada del Drac i dues més, la de la Riera Blanca, actualment situada a la Facultat de Farmàcia i la porta sud (que veiem encara a l'era de Cal Feliu) que dona a l'eix principal de til·lers que fa d'accés, des del sud i en línia recta, cap a la Torre. Tot arribant a una rotonda, al'entrada, on estaria situat el brollador i distribuïria cap a altres finques com Cal Feliu.

3. LA FINCA GÜELL I EL PALAU DE PEDRALBES

L'anterior comentari sobre un forn de calç dins les possessions hauria de coincidir amb l'existència d'un al·loc "Figueral", antic nom on s'assenta Can Berra des de 1663 i que n'eren propietaris antics uns Claresvalls i uns Vinyals rajolers, fet que tindria molt de sentit.

Sabem que aquesta finca a 1919 feia de casa del guarda dels jardins de la finca Güell. Volem dir que aquesta finca, com a propietari Santiago Güell a 1928 fou visitada per Le Corbusier durant un viatge a Barcelona i expressant sorpresa davant d'"un formós jardí", i no és perquè sí, el jardí fou un dissenyat per N. M. Rubió i Tudurí, entenem que pocs anys després del Palau Reial.

També sabem que la Torre a 1885 tenia jardiner i que era tenidor d'una de les 3 claus per accedir a la porta de 5 pams d'alçada de la mina d'aigua juntament amb altres propietaris amb dret, Can Cuyàs i Bacardí.

La finca era lloc d'esbarjo, cal recordar que el Palau Güell i el Park Güell foren les residències habituals dels Güell. El jardí i els seus elements ornamentals, fou lloc de gaudi i benestar. Les dades i obres de Gaudí, en particular la porta del drac i la font d'Hèrcules marcaren d'alguna manera i voluntàriament l'assimilació al·legòrica personalista del mite assignat al cognom Güell.

A partir de 1918 i la mort d'Eusebi Güell, i amb la intenció de donar a la monarquia l'espai reconvertit en Palau Reial, s'inicia la nova etapa i inici del projecte de jardí.

El projecte

A 1921 es realitzen les agrupacions finals de finques a la societat urbanitzadora i s'inicia amb el primer projecte, molt ambiciós del Palau, signat de Josep Goday i Casals. Cal dir que J.C.N. Forestier, que en aquells moments es trobava realitzant els jardins de la muntanya de Montjuïc, es va oferir per fer l'estudi del parc, i no és d'estranyar ja que seria l'autor del projecte de Ciutat Jardí de Sant Pere Màrtir on s'estenia la urbanització a les seves fal·des i amb la inclusió de la finca Güell en el seu centre. Aquest projecte no va reeixir.

Aquest mateix any s'inicien obres sota la direcció d'Eusebi Bona fins a la seva dimissió a 1922. A 16 de setembre de 1923 es declara la dictadura de Primo de Rivera, qui farà Tinent Alcalde a Francesc de Paula Nebot per la necessitat d'un arquitecte capaç per a la terminació de l'obra així com per a la Exposició Internacional de Barcelona. En aquest temps Forestier marxa de Catalunya. Seguirà doncs, el projecte executiu fins a la seva fi amb Francesc de Paula Nebot amb forces vicissituds per a concloure-ho tot amb el temps exigint.

S'enderroca tots els edificis existents i es reconstruirà tot de bell nou a imatge de l'anterior i afegint, mitjançant exedres, dos cossos laterals. El resultat del disseny és una adaptació d'un dels projectes anteriors no reeixits. Pel que fa a l'ala oest, es determinarà com a menjador de gala, per tant el jardí del seu davant serà tractat de forma especial essent obertura al paisatge des del gran saló.

Pel que fa al jardí, recau en el treball i disseny de N. M. Rubió i Tudurí prenent l'exemple d'altres parcs reials amb un caràcter semi públic. Es posà molt esforç en la configuració i sobretot en la plantació feta entre abril i maig de 1925, una plantació ràpida de gran part dels jardins del Palau, una superfície de 7,5 hectàrees, 7 lliures d'edificació.

El disseny comptem amb una seqüència, entre el disseny fet arribar a E. Bona i els dos de Rubió de 1925 i 1926 que entenem com a definitiu.

Aconseguí amb tot, una qualitat en els jardins, segons va dir ell mateix aconseguint mantenir el "miracle atmosfèric", l'encant de l'ambient de Pedralbes, un clima especial de Barcelona.

Entre els valors tenim el haver mantingut un gran número d'arbrat preexistent de la Finca Güell, pins, til·lers a les avingudes, a partir d'on va ser traçat el nou disseny. Un encert, tot i que delicada tasca d'adaptació de la plantació anterior al nou projecte, fet que requereix de llargs i minuciosos estudis per respectar els arbres interessants i apostar per un traçat geomètric.

A l'inici, la part baixa, eren camps de blat i es va fer plantació integral nova. L'empresa encarregada seria Construcciones i Servicios S.A.

Aquestes zones de traçat geomètric, anomenades de "cerimònia", dotaran d'un espai adequat a les visites, celebracions o recepcions, també serà el lloc emblemàtic per als concursos de roses que es realitzaran entre 1931 i 1936, adquirint la tradició roserista encetada a Montjuïc, primer a Laribal i després al roserar del Teatre Grec. Passarien anys fins a la construcció del gran roserar de Barcelona del Parc de Cervantes a 1962.

Les porcions geomètriques amb prat central o tapis son a banda i banda de l'eix principal del jardí, el passeig dels til·lers, que cal recordar és l'eix primigeni de la finca històrica.

En la zona sud, i principal, s'accediria al Palau per una reixa, donant idea de noblesa, entrant al saló de la plaça rodejada per altes masses de xiprers macrocarpa. A banda i banda, dues rampes corbes abracen el jardí. Al centre, un bassin amb font de cascada, que pertocaria fos de marbre, però fruit del límit de temps en l'execució i de pressupost, va fer que fos de pedra artificial de poca qualitat seguint el disseny fet *in situ* per Francesc de Paula Nebot.

El jardí és ric en "escenes" contrarestant la rigidesa geomètrica, buscant petits racons de paisatge com serà el tennis, l'estany amb nenúfars, la pèrgola, el petit jardí de boxos retallats en figures, la fondalada sota l'ombra de grans arbres i sobretot, el gran pi plantat enmig d'una "pelouse" que es emmarcada per una fila de xiprers i estàtues de marbre tipus jardí italià. Aquesta "escena" seria l'inici del projecte, un prat lliure rodejat de grans arbres en dos dels seus costats, el tercer, pel mur coronat de xiprers i les escultures, italianitzant davant del menjador reial del Palau. El gran pi que encara existeix, aporta a l'escena una mena d'autoritat romana segons paraules del mateix Rubió. El conjunt, fa que es pensi en una concòrdia en la nostra manera mediterrània entre la jardineria del paisatge i la trama regular geomètrica.

Rubió dirà dels jardins que un dels seus encants principals és que s'ha conservat "un no sé què" de la seva atmosfera, aire i llum.

La ornamentació del jardí anà a la par de la del Palau. Sabem que a 1925 s'està vestint el Palau, dins hi treballen industrials i decoradors, arquitectes i pintors (Salvador Alarma, del decorador Santiago Marco i de Rafael Parcerisas, Francesc Labarta i Sagnier). A l'exterior es planteja amb diversos elements a distribuir i col·locar.

No tot sabem de la seva procedència, ja que en les crides a la participació en el gran projecte, la burgesia i aristocràcia afí col·laborà en donacions d'objectes i mobiliari propi. Altres mobiliaris vingueren de Londres i París, no quedava gaire temps per acabar de vestir-ho en les dates previstes. També la Corona contribuiria en fons propis com seria amb l'escultura d'Isabel II que presidiria l'entrada a Palau.

3. LA FINCA GÜELL I EL PALAU DE PEDRALBES

D'aquí que, gràcies a la documentació esparxa en arxius, hi ha hagut elements que s'han pogut identificar i aclarir procedència. Altres, com les dues grans copes de marbre, encara no ha estat possible (veure a elements escultòrics i ornamentals).

Entre els elements que sabem que es va procurar, tenim 24 gerros amb base, pilar i capitell encarregats a l'industrial Ricart per al jardí.

També la font sortidor de l'entrada amb les seves motlures rectes i corbes i sortidor de petxina de 2m. De circumferència d'una sola peça .

Els 123 fanals al ferrer Rossich, les balustrades per als edificis de cavalleries i garatge amb sòcol i passamà, igual que per l'edifici d'"Alabarderos" i els seus pilastres, per a la balustrada del jardí de sortida de la Capella, per la rotonda del jardí davant del palau amb 9 pedestals per a bustos de marbre i 10 cartel·les per a vestir els costats de les pilastres.

També llosetes de marbre blanc d'Itàlia per al pati de sortida al jardí des de la Capella i les escales del jardí en marbre blanc d'Itàlia i d'"Alabarderos".

Les motlures corbes de la paret de tanca del Palau i s'afegiren 4 gerros per a remat de façana idèntics als ja col·locats anteriorment.

Pel que fa als bustos de marbre, foren portats de Casp on eren en possessió del Maximiliano Masip qui els tenia provinents de la Universitat d'Alcalà d'Henares. N'eren 11, 9 seran situats davant de Palau, un resta al darrera al costat de la Capella i un no localitzat. (veure apartat).

També s'encarregà a Antoni Pujol 2 lleons de marbre blanc d'Itàlia i pilars per a ser situats a banda i banda de l'escultura de l'entrada de la Reina Isabel II dels Vallmitjana (obra del fons de la Corona)

Pel que fa als Brolladors-fonts lluminoses del jardí geomètric son de Carles Buigas, uns dels seus primers treballs anteriors a la Font Llumina de Montjuïc. Per a la instal·lació s'encarregaren Lacombe Hermanos per canalització aigües del jardí –per un import de 13.970,75 pts-.

L'industrial contractista d'obres que s'encarregava fou Jaume Moya i Baldó, també Esquerdo i Construccions y Servicios, S.A.

El 12 de maig de 1924 s'entrega del Palau al Rei. La porta d'entrada és ornamentada amb arc triomfal i els pilars son units amb biga superior, no amb boles i terminacions com la que ara veiem.

El Jardí com a Palau Reial

Entre mig de 1925 i 1926, el Baró de Viver, com Alcalde de Barcelona (fins a 1930) pren la iniciativa com de ciutat per dotar-la de jardí o petit parc amb la idea de la Bagatelle de París, uns jardins destinats al públic però tractats amb mètodes de jardí privat. Privat per quan vingués la família real i públic la resta de temps amb les restriccions pertinents per evitar aflluència massiva.

El 8 de maig de 1926 s'escriptura notarialment la cessió del Palau a l'Ajuntament i el 14 de juny s'escriptura La cessió del Palau de l'Ajuntament al Real Patrimonio de la Corona d'Espanya i el 26 de maig es dona per acabades les obres, l'endemà es consagra la Capella i al juliol l'Ajuntament assumeix factures d'acabament obres i futures reformes.

A l'octubre nova visita a Barcelona d'Alfons XIII i es realitza el lliurament simbòlic amb la clau del Palau i s'instal·la en ell encara no acabat.

A 1929, amb motiu de l'Exposició Internacional hi ha estades reials. Es complementa la decoració de l'entrada de Palau amb elements ornamentals i mobles de la família Reial.

Aquest anys es completa amb escultures a l'exterior del Palau, a la Diagonal provinents de concurs i finalment desestimades per finalitzar la Plaça de Catalunya. Figures femenines dels escultors Àngel Tarrach, Enric Casanovas, Josep Llimona i Marina-La Pesca d'Eusebi Arnau i els grups Agricultura-Lleida Manuel Fuxà i Tarragona de Jaume Otero.

A 1930 Primo de Rivera presenta la dimissió i morirà uns mesos després. Continua com a nou president d'Estat, Dàmaso Berenguer Fusté, nombrat per Alfons XIII i per indicació del mateix Miguel Primo de Rivera.

Des de febre de 1930 a 14 d'abril de 1931 serà Alcalde de Barcelona el mateix Joan Antoni Güell i Lòpez exercint una gran tasca cultural i catalanitzadora (IEC, Biblioteca de Catalunya, MNAC...).

Etapla Republicana

L'any 1931 serà de grans canvis deguts a la situació de crisi i política del país. El 18 de febrer dimitirà el president Dàmaso Berenguer Fusté i el 14 d'Abril es declararà la II República, acabant amb el mandat d'alcaldia de Joan Antoni Güell i amb la dissolució del Patrimoni Reial amb la conseqüent cessió del Palau de nou a l'Ajuntament. El 24 d'abril es formalitzarà la confiscació del Palau amb l'Alcalde Jaume Aiguader i Miró.

Pocs dies abans, el 20 d'abril es realitzarà un primer inventari –una còpia del qual es troba a l'AMA, Patrimoni municipal exp. 1556- on es recollia la descripció i ubicació dels nombrosos objectes que moblaven el palau. El 30 d'abril, el conservador de l'antic palau reial Manuel Luengo i el conserge Daniel Garcia Alcudia, signen una altra relació d'objectes feta a petició del Comte d'Aybar on s'expressen els béns del palau que eren propietat privada particular dels antics monarques, bé fos per la compra directa d'ells, bé per regals directes.

Entre el 26 i 27 d'abril es fa acte d'entrega del Palau a la Ciutat amb el President de la República Niceto Alcalà Zamora i el president de la Generalitat, Francesc Macià i Llusà.

A partir de llavors, s'adaptaran i transformaran espais de la Reina M. Cristina en Sales expositives i la Capella en Sala d'Actes. Per orientació Junta de Museus de Barcelona i el seu president Joaquim Folch i Torres.

El 3 de juny hi haurà la Declaració del Palau de Pedralbes com a Monument Nacional que passarà per Llei Patrimoni 9/1993 de la Generalitat de Catalunya a BCIN 74-MH-EN Nivell A.

Finalment, a l'agost, l'Ajuntament cedí l'ús de la planta baixa del palau a la Junta de Museus de Barcelona per a que s'hi instal·lés el futur Museu de les Arts Decoratives que s'inaugurarà a 18 de desembre que restarà actiu fins al 2014. Es veurà canviada la fisonomia de l'entrada del Palau a partir de la substitució de l'escultura de la Reina Isabel II per la de Joan Borrell Nicolau, Dona Contemporània de 1916. La de la Reina és situada a l'interior des de 2013 per motius de conservació. La Dona Contemporània de Borrell es troba situada a l'Exterior en el prat a prop del gran pi i sota la línia d'escultures clàssiques.

3. LA FINCA GÜELL I EL PALAU DE PEDRALBES

L'escultura d'Enric Casanovas, Nu, també s'incorpora al jardí en aquestes dates.

A l'18 de juliol de 1936 esclata la Guerra Civil. El Palau es convertirà a 1937 en seu presidencial de Manuel Azaña i Juan Negrín i esdevindrà també final d'etapa de Nicolau M. Rubió i Tudurí com a cap en la Direcció de Parcs i Jardins.

També serà Residència Internacional de senyoretes estudiants amb noves adaptacions.

Etapa dictadura

El 26 de gener de 1939 entren les tropes del General Franco a Barcelona per la Diagonal, just per davant del Palau. A partir del 21 de febrer es convertirà en la residència del General Franco a Barcelona fins 1972, comptant per això amb 14 visites. Durant aquest temps, l'Ajuntament serà qui es fa càrrec.

La direcció de Parcs i Jardins recaurà en Lluís Riudor i Carol des de 1940 fins a 1968. (Rubí havia marxat ja a 1937 i no tornaria a dirigir cap servei).

Des de 1946 fins a 1948 es realitzen diferents obres manteniment i conservació de l'edifici per Adolf Florensa i no es coneix cap projecte més fins a 1960. Les obres realitzades es limitaven a arranjament per a visites dictador i d'urgència, moltes de l'empresa "Closa Alegret" i COPYP (1953).

A 1958 es crea el "Servicio Municipal de Parques y Jardines" i a 1960 hi hauran no ves remodelacions per a una nova obertura al públic amb Conveni de l'Ajuntament i el Conseller Delegat de Patrimoni Nacional.

Amb l'Alcalde Porcioles hi ha projectes d'ornamentació escultòrica a Barcelona, a 1962 s'instal·larà a l'entrada dels jardins, l'escultura Mediterrània d'Eulàlia Fàbrebas de Sentmenat. També a l'interior es fa projecte de reforma del Saló de Música amb plànols d'Antonio Lozoya i Ramon Reventós.

Seguiran des de 1964 fins a 1966 obres a l'interior per a noves estances. Antonio Lozoya intentarà ennoblir part dels materials emprats originalment –com ara la substitució d'estucats i pintures per marbres- a banda de transformar bastant significativament el programa decoratiu d'algunes estances com ara la sala de ball, la rotunda, els menjadors i les sales més meridionals.

Des de 1968 fins a 1986 Joaquim Casamor i Espona pren el càrrec de Director del Servicio Municipal de Parques y Jardines substituint a Lluís Riudor i Carol.

El pavelló de les Cavallerisses, a 1970 es converteix en museu de Carruatges, l'altre pavelló, en temps de la República fou la seu d'exposicions florals.

Etapa democràtica

Amb el Final de la Dictadura, a 1977 s'inicia l'època democràtica. El Palau es manté en propietat de l'Ajuntament sense retorn a la Corona.

L'Ajuntament de Barcelona, a 1983, inicià un Catàleg d'Arbres d'Interès Local, que classifica un conjunt d'arbres, palmeres i arbusts que tenen una especial rellevància pel seu valor botànic, el seu interès històric o qualsevol altre component significatiu per a la conservació de les àrees verdes de la ciutat. Aquest mateix any es restaura la Font d'Hèrcules per Ignasi Serra i Goday després d'haver-la descobert sota maleses.

Des de 1985 fins 2001, Antoni Falcón Vernís, serà el nou Director dels Servei Municipal de Parcs y Jardins. Serà quan retornarà l'antic fons del Museu de les Arts Decoratives, salvaguardat per la Guerra a Olot, i després retorn a la Virreina, quan serà trasllat de nou al Palau. S'incorporarà a 1995 el Museu de la Ceràmica.

A l'any 2000 el ple de l'Ajuntament de Barcelona, a través del Consell Plenari de Les Corts, va aprovar la declaració de Bé Cultural d'Interès Local la Creu Romanesa, -donació a Alfons XIII després de la Exposició del 29-, fet que en garanteix la seva protecció patrimonial i motiu per el qual s'ha restaurat a 2024 i està recentment col·locada.

S'instal·la a 2004 el Museu tèxtil i el Gabinet de les Arts Gràfiques a la 2a Planta.

Es realitza un pla de Gestió de l'arbrat amb 4 fases millora i manteniment integral al jardí del Palau Reial. Un any després es crea l'Institut Municipal de Parcs i Jardins.

S'obre una nova porta d'emergència al carrer Coronel Valenzuela.

A 2005 s'inicia cessió d'ús parcial del Palau de Pedralbes a la Generalitat de Catalunya, - per Acord de Govern de data 3 de maig de 2005-. El Govern de la Generalitat va acceptar la cessió de l'ús de la finca del Palau de Pedralbes.

Nova peça incorporada al jardí, a 2008, Caseta de Jocs Kolonihaven de Benedetta Tagliabue i Enric Miralles.

A 2010, l'ala est és seu de la Unió per la Mediterrània (UpM)

Per Acord de Govern de data 8 de febrer de 2022, el Govern de la Generalitat va acceptar la cessió de la titularitat de domini del Palau de Pedralbes.

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.1. Història.

4.1.1. Origen dels jardins i els seus promotors

Amb l'enderroc de les muralles de Barcelona el 1854 comencen una sèrie de projectes per desenvolupar Barcelona i convertir-la en una ciutat moderna. Primer el pla de L'Eixample d'Ildefons Cerdà (1858) i el pla de Léon Jaussely (1907) preveien el creixement urbanístic de la ciutat. Els jardins del Palau de Pedralbes formen part del projecte de l'avinguda Diagonal inclòs en aquets pla. Així, l'any 1897 Barcelona s'havia agregat el municipi de Les Corts i l'any 1921 ho feia amb Sarrià. La finca corresponent al palau de Pedralbes i als seus jardins es trobava justament en la frontera entre aquestes dues poblacions.

Tres plànols amb la situació final dels jardins del Palau de Pedralbes. 1859, 1931 i 1936. També es pot observar la correcció que es va fer de l'av. Diagonal. Font: Museu d'Història de la ciutat i Barcelona Guia General de la Ciudad, ahcdigital.bcn.

En aquella època el sector estava ocupat per algunes antigues masies que encara hi quedaven, però sobre tot per segones residències com les de la famílies Girona o Güell. Al mateix temps i preveient que aquesta zona tenia grans possibilitats d'establir-hi una ciutat-jardí s'estaven adquirint la majoria dels terrenys disponibles.

"Per les mateixes raons, altres masos perdien la seva condició d'explotacions agrícoles i esdevien vil·les d'estiueig (o 'Quintas de recreo' , segons la denominació de l'època) per a la burgesia benestant barcelonina, sobretot a la zona superior del municipi propera a Pedralbes.

La finca Güell s'havia format per la unió d'explotacions rurals que incloïa les masies de can Feliu, can Baldiró (enderrocades al construir-hi la Diagonal), can Custó i can Berra. La finca de can Custó disposava d'un casal que va ser restaurat per Joan Martorell (a mitjan del segle XIX), en època de Joan Güell i Ferrer, per convertir-lo en finca d'estiueig. El seu fill, Eusebi Güell i Bacigalupi encarregà a Antoni Gaudí un seguit de treballs per millorar la finca (1883-879 que van consistir bàsicament en la construcció de dues fonts, dos umbracles, un picador per a cavalls (des del 1968 convertit en Càtedra Gaudí), un mirador, i la delimitació de la finca amb un mur perimetral i tres portes d'accés...A la mort d'Eusebi Güell (1918), part dels terrenys de la finca foren cedits a la Casa Reial, i s'encarregà la transformació arquitectònica a Eusebi Bona i Puig i a Francesc de P. Nebot, i la dels jardins a Nicolau M. Rubió i Tudurí. La nova ordenació d'ela finca culminà amb l'obertura de la Diagonal el 1924." Alberch i Fugueras, R. Direcció. "Els barris de Barcelona". Enciclopèdia Catalana S.A. Barcelona 1998. Pàg. 205-6.

Imatges de la "Quinta de recreo" de la família Güell. Font: 1,2,3 Càtedra Gaudí i 4 Arxiu Brangulí.

Des de l'incendi del Palau Reial el 1875, la família reial en les seves visites a Barcelona s'allotjava en diferents llocs. Així, en la visites d'Alfons XIII el 1920 i els anys següents residia a l'hotel Ritz. Aviat van convergir els diferents interessos i es va avançar en la opció de construir un nou palau en els terrenys que ocupava la finca dels Güell, amb participació de les administracions i també amb aportacions de particulars.

Un primer projecte de Josep Goday i Casals pel palau i J.C.N. Forestier, que en aquells moment es trobava realitzant els jardins de la muntanya de Montjuïc, es va oferir per fer l'estudi del parc.

"Todas aquellas ilusiones hicieron subir el presupuesto, que naturalmente era excesivo para el erario municipal y mucho más para el grupo de particulares que habían emprendido la aventura" Tarín-Iglesias, J.; Planas Parellada, J. "El palacio de Pedralbes y el palacete Abéniz" Editorial Patrimonio Nacional, Madrid 1974. Pàg. 34.

Eusebi Güell Bacigalupi, primer Comte de Güell va oferir el s terrenys on es trobava la finca familiar entre Les Corts i Sarrià, i que una vegada construïda l'avinguda Diagonal al costat de migdia de la propietat facilitaria la seva ràpida comunicació amb el centre de la ciutat.

L'avinguda Diagonal 1921-3 Font: Arxiu Brangulí.

L'avinguda Diagonal 1923-2 Font: Arxiu Contemporani.

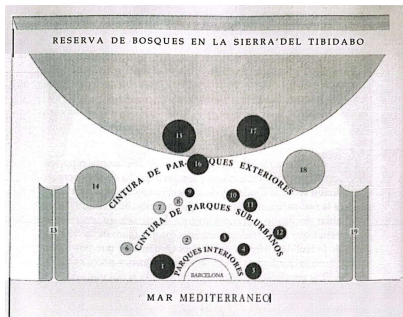
4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.1.2. El projecte de Rubió i Tudurí

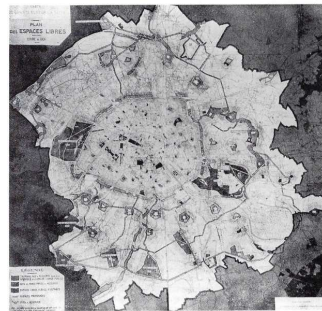
Rubió i Forestier, l'equip

Nicolau Maria Rubió i Tudurí (1891-1981) va realitzar el projecte i dirigir l'obra del parc del Palau Reial de Pedralbes entre els anys 1924 i 1929. L'any 1917 guanya el concurs i és nomenat: Director de "Parques públicos y arbolado" de Barcelona, va ser impugnat per Francesc P. Nebot que també presentava candidatura i tenia un currículum més extens. Va ostentar aquest càrrec fins l'any 1937 quan es va exiliar a França fins l'any 1945.

En acabar la carrera d'arquitectura el 1916, Rubió segueix col·laborant com ajudant de J.C.N. Forestier (1867-1930) a Montjuïc. Forestier s'acabava de jubilar però conservava les funcions. Van forjar un gran equip fins el 1923 en que Forestier marxa de Catalunya expulsat per Primo de Rivera. Amb Forestier, Rubió va poder completar la seva formació amb l'experiència de Forestier i també gràcies a la bona sintonia que es va establir entre ells. Coincidien en mostrar interès per totes les escales del paisatgisme: des de l'escala de l'urbanisme metropolità, passant pels parcs i jardins públics, fins a l'interès en l'horticultura ornamental. Així en ambdós casos van dissenyar sistemes de parcs preveient els desenvolupaments urbanístics, de Barcelona en el cas de Rubió i de París i altres ciutats en el cas de Forestier.

Sistema de parcs que proposa Rubió per Barcelona. F el número 14 correspon al parc de Pedralbes. Font: Casals Costa, V. Pàg. 134.

Sistema de parcs que proposa Forestier per París. Font: <https://bibliothequesspecialisees.paris.fr>

Rubió escriu articles sobre el sistema de parcs en l'article "El problema de los espacios libres" 1926. on exposa la seva teoria que després aplica des del seu càrrec de Director de Parques públicos y arbolado. I una de les accions és incloure el parc del palau Reial de Pedralbes dins d'aquesta xarxa de parcs públics, vinculats als eixos de comunicació. I també promoure i preveure la construcció de nous parcs proporcionals a la densitat de noves edificacions.

Tenia el suport de J.C.N. Forestier que l'any 1908 havia publicat *Grandes Villes et systèmes de parcs*, on exposa la seva teoria, verdaderament innovadora en aquella època.

"Forestier el va redactar després de la campanya mediàtica que va liderar, amb el suport del periodista Robert de Souza, i de la Société Nationale d'Horticulture, per l'adquisició per part de l'ajuntament del parc de Bagatelle. Oposant-se d'aquesta manera a la divisió del Bois de Boulogne com a conseqüència de la seva venda, també denuncia la manca d'espais lliures i de parcs urbans, i es basa en la seva experiència administrativa i tècnica heretada d'Alphand, també en els models anglo-saxons i en el *park system* americà per defensar una política d'expansió urbana que integri l'espai lliure com instrument de reconquesta de l'espai i del territori." Forestier, J.C.N. *Grandes Villes et systèmes de parcs*. Éditions Norma, Paris 1997. Pàg. 46-7

També convergeixen, i evidentment vinculat a la teoria del sistema de parcs, en la creació de nombrosos parcs oberts als ciutadans, i amb diferents ambients per diversos tipus de públic, Rubió escriu nombrosos articles en revistes sobre parcs per infants, jardins de roses, els jardins a les urbanitzacions, vora el mar...

Rubió i Forestier també coincidien en la cerca i experimentació dels jardins vernaculars, aquí mediterranis, llatins, hispano-àrabs... Alternatives als models trets dels jardins clàssics francesos, als jardins paisatgistes anglesos o als jardins pintorescs dels últims temps on s'inclouen elements exòtics: orientals, americans, africans...

"M. Forestier, al punt de començar el parc de Montjuïc, ja va donar-me la fórmula: era necessari prendre com a base les velles plantes del país i, al mateix temps, introduir amb compte i seny, i a poc a poc, plantes encara no conegudes ací, que anessin vivint la curiositat i l'interès del públic... Els jardiniers i horticultors comencen a rebre comandes de vegetals que, pocs anys endarrere ningú no demanava a Barcelona." Rubió Tudurí, N.M. "Els nostres jardins" Revista Mirador. Num. 41; 1929

Al palau Reial de Pedralbes, Rubió proposa la idea de fer un jardí privat quan la família reial residiria al palau, i un jardí obert als ciutadans de Barcelona la resta del temps.

"1925 Projecta els jardins del palau de Pedralbes, present que el consistori barceloní va oferir al Rei. Hi revela el seu respecte indubtable per la tradició catalana potenciant els jardins que ja existien i realçant-ne l'accés amb una font monumental. L'estany on es reflecteix la façana del palau és vorejat de testos de geranis, fórmula de clara inspiració hispano-àrab."

Rubió Tudurí, N.M. *El jardí obra d'art*. Fundació La Caixa. Barcelona 1985. Pàg. 102.

Aquesta versant hortícola de Rubió, inspirada per Forestier, es pot apreciar en els parterres dels roserar, s'inspira en el parc de Bagatelle on va intervenir J.C.N. Forestier als anys 1905, primer protegint aquest espai d'una promoció immobiliària i després creant un roserar i un jardí íntim dedicat als iris.

Al roserar de Bagatelle es celebra cada mes de juny des del 1907 el concurs Internacional de roses noves, esdeveniment que Rubió va incorporar als jardins del palau de Pedralbes de l'any 1929 al 1936. El projecte tenia una major ambició, es tractaria d'exposar i per tant incitar al sector a obtenir cultivars de rosers adaptats al clima mediterrani que després es podrien exportar a arreu del món, als llocs de clima similar: Califòrnia, Xile, Sud-àfrica, Austràlia.

Roserar del parc del palau Reial de Pedralbes el 1931 i exposició de roses al pavelló el 1932. Font: Arxiu Contemporani i Fons Brangulí

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

Influències internacionals

Rubió influenciat pel que es feia a França, Anglaterra o a Amèrica va voler fer un jardí privat per quan la família reial s'allotgés al palau, però que fos també un jardí obert al públic quan el palau es trobés desocupat. Això l'obligava a dissenyar un jardí que s'adequés als dos objectius, amb unes parts de representació combinades amb uns entorns íntims, pensats per la lectura o les passejades tranquil·les. I es torna a inspirar en el que va fer Forestier a Bagatelle creant un parc amb els dos aspectes. També coincideix amb Bagatelle que l'origen era un jardí privat, que després de diversos propietaris va ser adquirit l'any 1905 per l'ajuntament de París per iniciativa de Forestier, llavors Conservateur du secteur Ouest des Promenades de Paris i autor de la seva rehabilitació. Va crear el roserar de Bagatelle i un jardí íntim dedicat als iris.

Reconeix Rubió que va voler crear un parc com el de Bagatelle però més petit. També indicava que el parc de Pedralbes havia de tenir unes normes especials, diferents de la resta dels parcs públics de Barcelona:

- Permetent només activitats pacífiques i sense soroll
- Impedint les aglomeracions de persones
- Creant diversos ambients per satisfer les diferents sensibilitats
- Sense circulació de vehicles pels vials destinats a aquest fi, excepte els de la família reial

També té interès en conservar el màxim dels arbres del jardí anterior de la família Güell. A més amb els problemes i retards en que es varen trobar i la reducció del pressupost disponible es va acabar actuant més en la part del costat de la Diagonal on hi havia els camps de conreu.

Tres plànols del jardí. El primer d'autor desconegut mostra el jardí dels Güell abans de la intervenció de Rubió. El segon és la primera proposta de Rubió, suposem del 1924. i el tercer s'ha de correspondre a la modificació de l'any 1925 i és el que s'acaba construint.

Rubió a Pedralbes i Forestier a Bagatelle creen parcs amb diferents escenes i ambients pel gaudi dels visitants. Hi ha un fort contrast entre els amplis espais oberts com el roserar i els petits jardins temàtics.

"Pero nada de eso se produce en confusión; cada idea, cada sensación queda fija en su sitio. Generalmente el bosque es uno, el parterre geometrizado radicalmente otro." Rubió Tudurí, N.M. El jardí obra d'art. Tusquets Editores 1981. Pàg. 141.

El roserar de Bagatelle creat per Forestier, l'any 1907 s'hi celebrà el primer Concurs Internacional de roses noves, que rebia el suport del potent sector d'obtenidors de roses i de Société Nationale d'Horticulture. Font: Allamy i JCN Forestier del llibre: Leclerc, B. Direction. Forestier, J.C.N 1861-1930. *Du jardin au paysage urbain*. Éditions Picard, Paris 1994. .

El jardí del iris, dissenyat per Forestier, un espai íntim dins del parc de Bagatelle. El parterre de topiària al parc de Pedralbes dissenyat per Rubió mantenen una relació en les dimensions i en el caràcter d'espai recollit dins d'un parc més gran. Font: JCN Forestier del llibre: Leclerc, B. Direction. Forestier, J.C.N 1861-1930. *Du jardin au paysage urbain*. Éditions Picard, Paris 1994. Arxiu Contemporani 1928.

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.1.3. Elements paisatgístics del jardí

Rubio en aquest jardí vol crear una vista nova, un panorama amb una perspectiva sense límit. En aquells moments a l'altra costat de l'avinguda Diagonal (gran via Diagonal) encara hi havia camps i masies.

"el paisaje se une al jardín mediante grandes perspectivas que se abren sobre el campo; perspectivas infinitas, sin límite visible (por ejemplo la principal de Versailles) la que dan la impresión de que la tierra entera está incorporada al jardín" N.M.Rubió i Tudirí. El jardín Meridional p. 33.

De totes maners després decideixen que el palau gaudeixi d'intimitat. També s'ha de considerar que eren temps molt complexos socio-políticament i que el maig de 1925 es planeja un atemptat contra Alfons XIII finalment frustrat, anomenat "complot del Garraf".

Vista actual de la perspectiva en l'eix central, imatge de la dreta en direcció a la avinguda de la Diagonal i imatgede l'esquerra en direcció cap a l'entrada principal del Palau. L'alineació de til·lers originària del jardí dels Güell, Rubió la manté en el seu projecte.

Vista actual de l'eix transversal, el dispositiu format pels parterres, les tanques arbustives i el camí li donen un doble ús: circulació de vianants i llocs de repòs amb bancs. Les diferents orientacions permeten gaudir de sol a l'hivern i d'ombra a l'estiu. A l'alça del parterres de "gasó" on hi havia el roserar el desnivell salvat pel mur de contenció reforça la sensació d'intimitat.

En els casos on no hi ha vistes llunyanes interessants sobre el paisatge existent proposa el model de jardí tancat, íntim, inspirat en el pati, en el claustre o en l'*hortus conclusus*.

-- Arxiu Coac

2024

El jardí dels tarongers és un dels jardins íntims del parc, amb el Jardí Italià formava part del jardí més particulars de la família reial. En la vista actual podem apreciar el canvi substancial d'un dels indrets més interessants.

"El jardín español usa esta fórmula cuando la ocasión lo exige, pero utiliza también las vistas si el terreno lo permite...y por lo tanto, las vistas se obtienen en todas las direcciones convenientes, desde puntos interesantes del jardín, seccionando en algunos casos la vista general para lograr efectos parciales, cuidando mucho de los primeros términos y del bienestar de las personas que van a los distintos miradores para gozar del encanto de las vistas. N.M.Rubió i Tudirí. El jardín Meridional p. 34

1920-30 Arxiu Contemporani

1920-30 Arxiu Contemporani

1925 Arxiu Coac

2024

2024

2024

Al Jardí Italià Rubió conserva el pi pinyoner del jardí del Güell i al seu voltant crea un ambient exquisit. Aquí és on va començar el seu projecte. Hi veiem tots els estereotips de la llatinitat, un prat que forma una ampla clariana i al fons una magnífica escena amb escultures referents a la cultura clàssica. Actualment ocupa un lloc residual, degradat i banalitzat amb la gespa artificial.

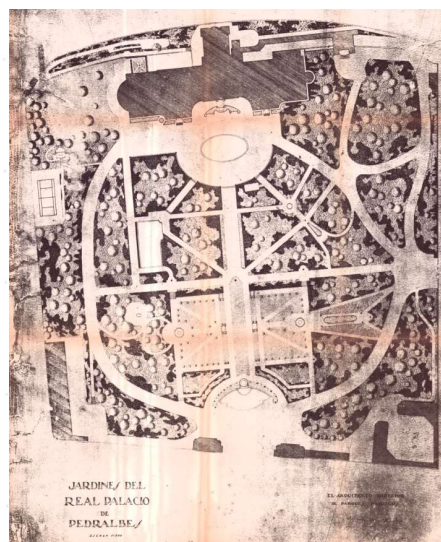
4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

Un jardí amb antecedents històrics

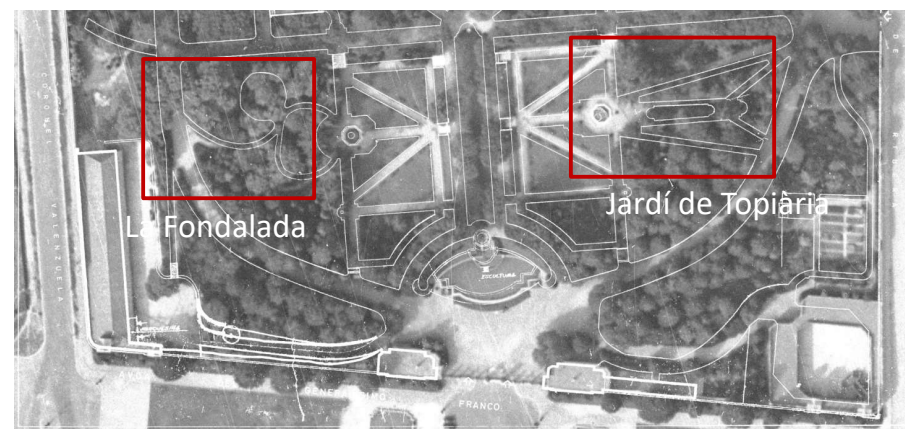
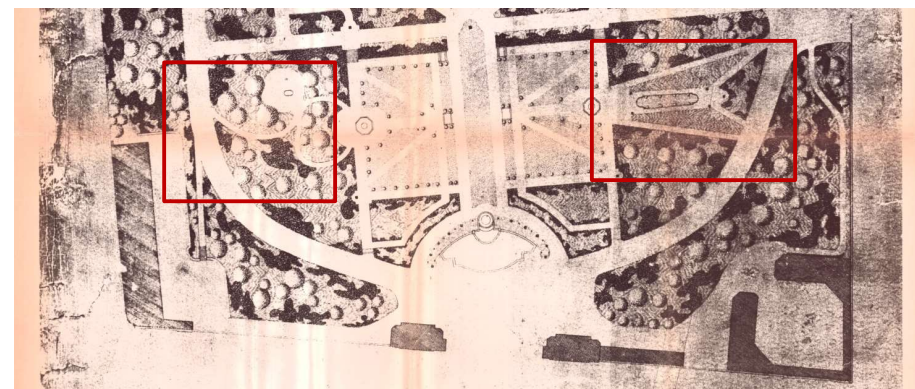
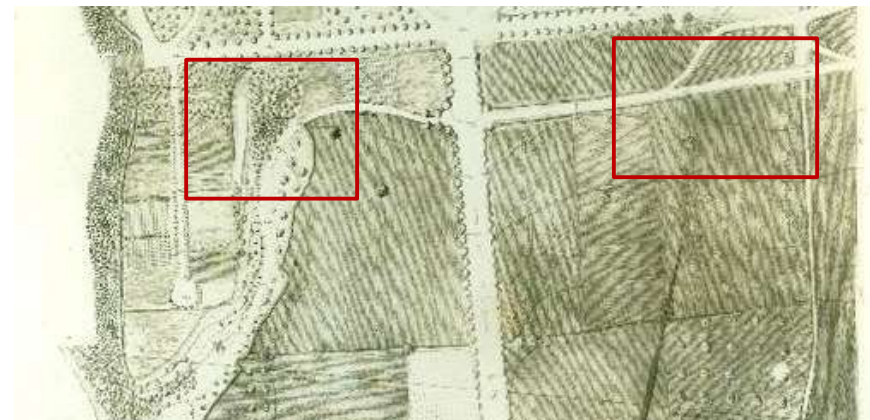
Hi ha dues parts ben diferenciades en el parc, el sector que correspon al jardí existent en època dels Güell, on es respecten la majoria dels elements i fins i tot el traçat dels camins. I la part del nou traçat d'on es va realitzar una primera proposta i després una modificació.

Es tracta de l'entrada des de la Diagonal on hi havia uns camps de conreu i un torrent travessava en sentit est-oest. Suposem, doncs no disposem d'informació més detallada, que la limitació de temps i de pressupost per realitzar tant el projecte com l'obra van obligar a simplificar-lo.

En el primer projecte veiem dos grans parterres a dreta i esquerra de l'eix central. Cadascun d'ells estava dividit en quatre part ortogonals i tenien algunes diferències. També veiem que els parterres de ponents arribaven fins al tàlveg del torrent, la qual cosa hauria obligat a fer un moviment de terres important. En la segona proposta s'opta per traslladar aquests parterres centrals cap a l'eix principal. Llavors s'incorporen al disseny dos espais molt interessants i actualment "desapareguts". Són el que hem anomenat La Fondalada i el Jardí de Topiària. Rubió dissenya aquest espais molt diferents com si fossin "folies" o el "bosquets" de Versalles en petit. Espais singulars que el passejant pot anar descobrint.

A l'esquerra, plànol actual amb els diferents sectors del parc. Font elaboració pròpia. A la dreta el plànol del projecte de Rubió amb les modificacions. Es el que es va realitzar. Font:XXX

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

En La Fondalada, fa un exercici de conservar els valors del lloc, aprofita l'antic traçat del torrent i crea un petit espai de ribera, d'aspecte natural, on s'hi acumula l'aigua de pluja i aquesta s'infiltra en el terreny donant vida a uns arbres altíssims. També hi ha una placeta rodona i una font amb brollador. Des de fa anys s'ha perdut el traçat del camí primitiu que vorejava formant un cercle i ja no es veu en els plànols. Serà molt fàcil refer el camí antic.

Esquema de La Fondalada tal com era i dues fotografies actuals del sortidor i de la part interior amb el tàlveg..

Per contra, al jardí de Topiària crea una escena molt formal però que també té alguna cosa de jardí secret. Aquí recrea en un parterre oval un patró amb boix retallat, flanquejat per tanques de xiprer retallat i rematats amb boles. Darrera uns amplis parterres contenen cedres i altres arbres contrastant aquestes formes lliures i expandides amb els xiprers de formes controlades.

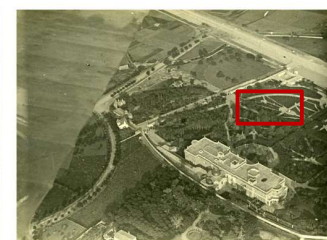
1928-32

?

2024

1925 Arx Contemporani

Detall

Secció esquemàtica i imatges del jardí de Topiària com el va dissenyar Rubió. A les imatges es pot veure com era a l'època y en un moment donat es va anar perdent fins i tot el traçat. A la imatge de baix a l'esquerra es veu com és ara, fins hi tot va desaparèixer de la cartografia. A les fotografies aèries de l'any 1925 també s'aprecia, en el detall es pot veure ampliat..

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

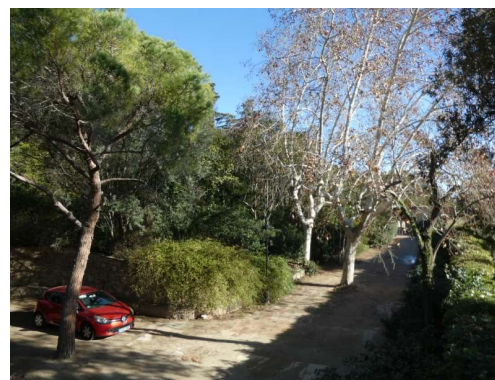
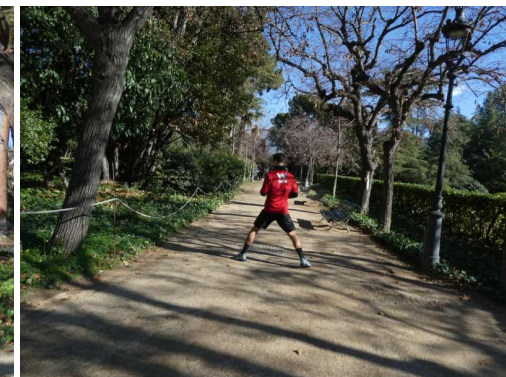
4.1.4. La vegetació al llarg del temps

Ara fa cent anys Rubió va dissenyar un jardí que avui qualificaríem de sostenible. Per un part aprofita al màxim el jardí anterior, grans arbres, masses d'arbres i d'arbusts, la font i la pèrgola de Gaudí, el traçat dels camins. Però millora alguns punts importants com les vores del palau, construeix un nou estany oval més gran, incorpora els testos amb geranis per emfatitzar el caràcter mediterrani. I sobre tot crea el Jardí Italià i el pati dels tarongers a la part contigua del palau, que al llarg del temps ha sofert transformacions.

Quan parla del manteniment comenta: "los trazados muy correctos de caminos enarenados, en los cuales pasan las horas los jardineros peinando la arena y afinando las líneas de los verdes que la delimitan; o por fin, dibujos de setos de boj recortado que exigen un paciente trabajo para estar como es debido." N.M. Rubió i Tudirí. El jardín Meridional p. 35

Secció esquemàtica i fotografies actuals mostrant el dispositiu en l'eix transversal que relaciona el jardí antic amb el mur d'obra i el jardí nou amb els gran parterres.

Rubió va dissenyar les dimensions dels vials del jardí en funció de l'ús que li volia atribuir. Restringint al màxim el pas de vehicles i afavorint els camins per vianants, uns més amples, de 6-7 m, i uns altres més estrets, de 3-4 m.

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

Bosc d'alzines i estalvi d'aigua de reg

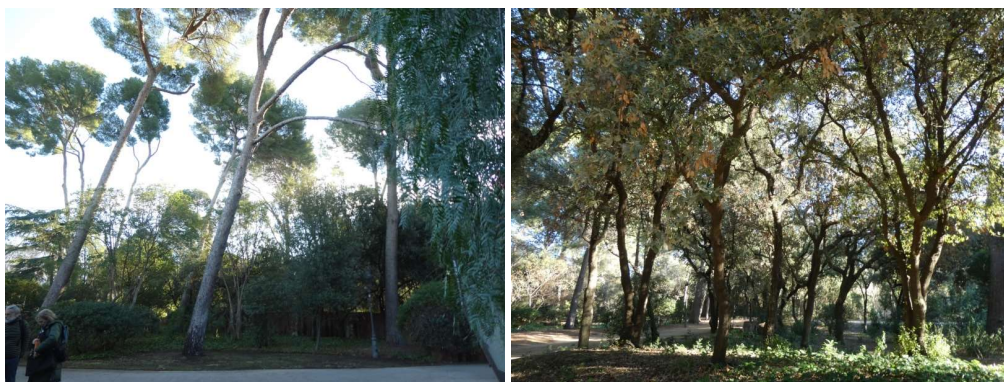
Rubió també va considerar la doble vessant de l'aigua en el jardí, com a component ornamental i com a element necessari per la supervivència de les plantes. Així doncs també va escollir o conservar moltes espècies de baixos requeriment s hídrics com les masses d'alzines .

"Podrá calcular, si le conviene, que se plante una parte del jardín en forma de bosque y, ahorrando allí agua, gastarla con más abundancia en otras pequeñas porciones del jardín que desee den la sensación de humedad agradable" N.M.Rubió i Tudirí. El jardín Meridional p. 38

On hi havia una antiga pista de tennis en temps dels Güell, va crear un estany amb una esplèndida col·lecció de nenúfars.

"El agua es más que decorativa; es generadora del plano, pues del modo de emplearla y mostrarla depende en mucho la idea general del trazado" N.M.Rubió i Tudirí. El jardín Meridional p. 39

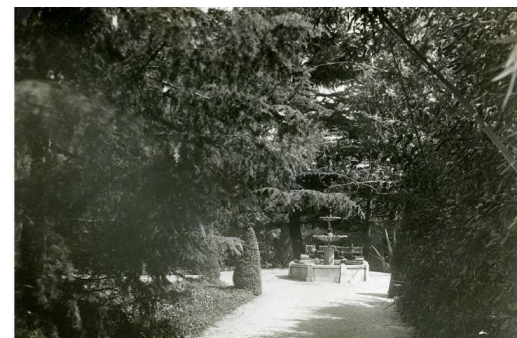
"El agua, contenida sabiamente dentro de del margen de piedra de un estanque, proporciona esta superficie horizontal tensa y perfecta. P 39.

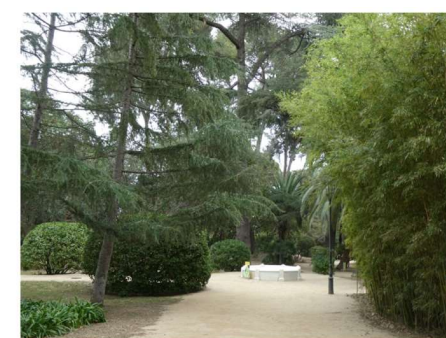
L'estany amb el nenúfars, una col·lecció que convindria recuperar. Font: Miquel Tres

Els grans arbres, alguns provinents del jardí del Güell és el que més impressiona a molts dels visitants. Nombrosos es troben estat decadent i convé anar pensant en la renovació. Ara bé considerant que es tracta d'un jardí històric i s'ha de seguir unes directrius coherents amb la protecció que es mereix aquest parc.

1928-32 Arxiu Contemporani

2024

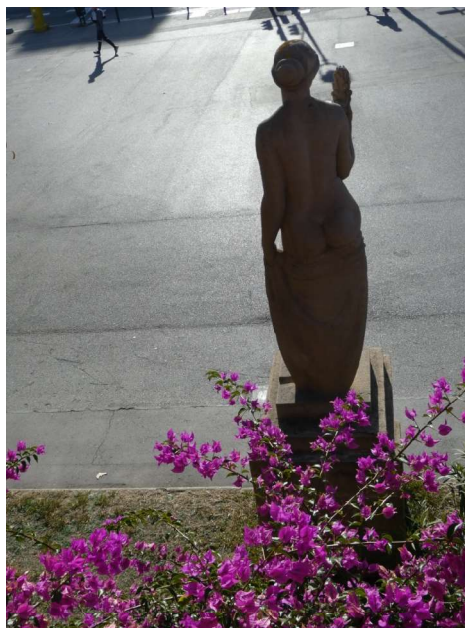
Entrades al jardí i al palau

Rubió la volia fer de material més noble però va acabar sent de pedra artificial, això no impedeix que l'entrada des de l'avinguda Diagonal és un dels llocs de representació dels jardins, segurament el més important. És un lloc on repetidament presidents i caps d'estat hi ha volgut posar de manifest la seva arribada al poder. Hi podem veure tota una escenografia d'un espai de rebuda, la vegetació ha anat canviant, Rubió ens parla d'uns *Cupressus macrocarpa* que en algun moment van ser substituïts. Actualment no disposem d'aquesta informació.

L'entrada als jardins és, en efecte, d'una ortodòxia radical. Pomposa: una façana de pedra acaramel·lada, trencada pels pilars seriosos de l'accés, que forma un doble mur recobert fins l'infinit d'heura. D'heura que es transmuta en buguenvil·lees allà on el sol hi toca de ple, prop del s templets que marquen la presència i d'elles cavallerisses... La perspectiva és dominada per l'eix central, que ofereix immediatament la serenitat d'un estany quadrangular, ribetat de blanc, on es deixondeix una deessa de marbre, parterres de flors, gerros decorats i, al fons, un talús de gespa amb gerros decorats. També va considerar l a doble vessant de l'aigua en el jardí, com a component ornamental i com a element necessari per la supervivència de les plantes. Així doncs també va escollir o conservar moltes espècies de baixos requeriment s hídrics com les masses d'alzines . Gabancho, P. ; Freixa, F. La conquesta del verd. Els parcs i jardins de Barcelona. Ajuntament de Barcelona, 1995. Pàg. 156.

Imatges de l'any 2011. Font: Xavier Argimon

Vista des de la terrassa de les antigues cavallerisses.

Vista actual de l'entrada en ple decret de sequera.

Entrades al jardí i al palau

L'entrada del palau és el segon lloc de representació important. L'estany oval dels Güell es va modificar i desplaçar quan es va construir el palau. No tenim notícia de quan els testos que l'envolten van ser col·locats, ara coincideix amb l'estil de Rubió de voler emfatitzar la llatinitat dels seus jardins. A través de la documentació gràfica hem vist que els arbres, en general coníferes que acompanyaven l'estany han anat variant. Amb la informació actual no hem pogut datar els canvis ni les espècies concretes.

Les dues grans palmeres que ja dataven del primer jardí dels Güell eren dos elements patrimonials importants. Ara no hi són, aquest lloc està massificat i amb un ús inadequat per un jardí històric, mereixedor de protecció, durant el festival que s'hi celebra des del 2012. Si el problema ha sigut la plaga del morrut s'haurien d'haver pres les mesures pertinents. Ara han estat substituïdes per una altra espècie (*Butia yatay*) amb un resulta decebedor.

Ortofotografies mostrant el canvi en les palmeres de l'estan a l'entrada del Palau, les *Phoenix canariensis* originals i les *Butia yatay*, actuals, es pot veure un problema d'escala amb l'amplada del lloc, doncs quan són adultes tenen una capçada 6 vegades menor que les palmeres canàries. I també l'impacte que suposa la celebració de concerts multitudinaris. Font IGCC.

1928-32

2024

1929-32

1932 Brangulí

2024

2011

1925 ?

1920-30 Roisin

2024

2010

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.5. La vegetació al llarg del temps

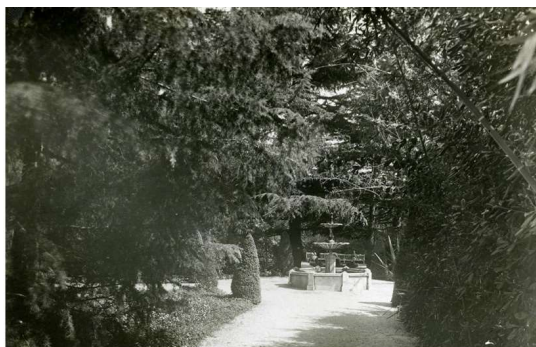
El projecte de Rubió va respectar el traçat del jardí dels Güell i va fer noves propostes que donaven al jardí la dimensió i la importància que els nous propietaris requerien: la família reial i els ciutadans de Barcelona, que compartien aquest jardí, d'una forma com es feia en altres països europeus, recalca Rubió. Això malgrat els nombrosos entrebancs que van marcar aquells moments i que han configurat profundament aquest jardí. Fets històrics capitals en la memòria de tots, però que molts volen oblidar. En consonància hem trobat que molts elements i episodis del jardí s'han perdut: escultures, arbres, parterres...

Però queden els arbres com uns dels elements més visibles i importants del jardí. Formen grans masses, ara desvinculades del sota bosc que no sabem ben bé com era. No s'ha trobat cap memòria escrita per Rubió. Sí alguns articles i sobretot el llibre que es va publicar l'any 1934, al cap de fer aquest jardí: Rubió Tudurí, N.M. *El jardín meridional*. Tusquets Editores. Barcelona 2006.

A manca de documentació escrita o gràfica per poder seguir de forma continuada l'evolució del jardí, establim unes hipòtesis d'estructura dels parterres que seguien un model més ordenat i eren més uniformes del que són ara. No hem pogut establir quins criteris s'han seguit per fer les noves plantacions. Ni durant la dictadura, des del 1939 fins el 1970 en que va estar tancat al públic doncs era la residència del General Franco que en tots aquest anys el va visitar en 14 ocasions. Al palau s'hi celebraven consells de ministres i també hi rebia ambaixadors i altres personalitats.

Amb l'arribada de la democràcia es va obrir el parc al públic però no hem pogut trobar cap memòria que indiqui els criteris emprats per fer noves plantacions en aquest jardí històric.

Sabem que es compraven plantes a través de llistes que feien els conservadors del parc però no he pogut establir en quines consideracions es fonamentaven. Tampoc a l'hora d'introduir noves espècies o varietats, l'arbrust *Myrsine africana* introduïda en la reforma de l'any 2015, o la plantació de les *Butia yatay*, com exemple.

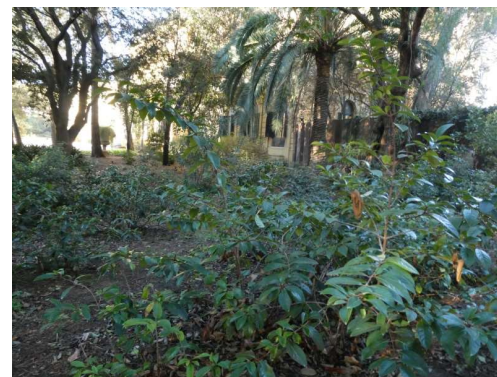

1928-32 Arxiu Contemporani

2024

La vegetació i els elements escultòrics o les fonts constitueixen un mateix element paisatgístic, una escena del jardí. Aquí podem veure la transformació d'aquesta vista amb la font sense el brollador i la vegetació acompanyant marcant amb un arbrust piramidal la placeta que l'envolta, senyalant un punt focal. I ara amb el brollador desaparegut i sense informació del seu parador. I els arbusts d'una altra espècie i retallats en forma de bola, no se sap perquè. El mateix ha passat en els parterres centrals.

Els parterres i també l'arbrat ara formen uns conjunts desordenats, sense relació de forma ni d'escala entre ells. Deduïm que ha estat una lenta deriva d'un manteniment a través del temps i sense prendre decisions paisatgístiques ni considerant la importància d'aquest jardí històric per Barcelona.

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

Estructura i tipologia de la vegetació

Els grans arbres, alguns provinents del jardí del Güell és el que més impressiona a molts dels visitants. Nombrosos es troben estat decadent i convé anar pensant en la renovació. Ara bé considerant que es tracta d'un jardí històric i s'ha de seguir unes directrius coherents amb la protecció que es mereix aquest parc.

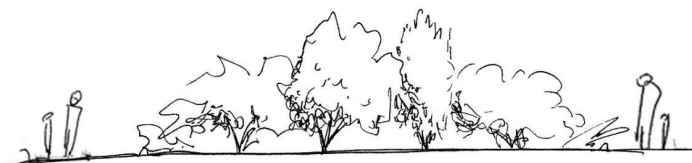
Actualment no formen una estructura clara, s'ha perdut completament la composició que va fer Rubió conservant arbres existents amb la plantació de nous exemplars, en la part del jardí dels Güell i les noves plantacions en la part al costat de la Diagonal, on hi havia camps i horts i el petit torrent. També han desaparegut peces senceres com el jardí de Topiària i el traçat dels camins. Avui en dia és un parterre amb grans arbres que es van començar a plantar a l'any 2008.

Rubió va dissenyant el parc estudiant molt bé les composicions d'arbres i també les d'arbusts i les mixtes. Els arbres els combinava considerant les seves siluetes naturals, i també les distàncies de plantació, per crear composicions on els volums es combinaven harmoniosament. Això avui en dia s'ha perdut, les plantacions s'han realitzat sense seguir aquets criteris. Les alineacions de caducifolis com el til·lers marquen els dos eixos principals. els actuals podrien haver sigut replantats el a anys 40.

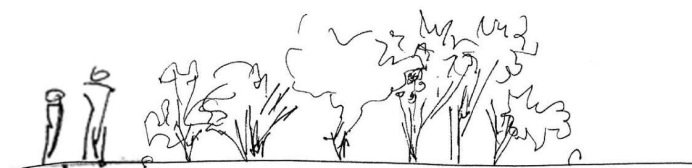
Les col·leccions de rosers als parterres centrals i la de nenúfars a l'estany rectangular, convindria recuperar-les, doncs eren una part important del projecte de Rubió, ell mateix en ressalta la importància en alguns dels seus escrits. A més pel públic sempre és interessant la presència de flors, tant pel gaudi immediat com pel coneixement hortícol que adquireix.

Els parterres i també l'arbrat i arbusts ara formen uns conjunts desordenats, sense relació de forma ni d'escala entre ells. Deduïm que ha estat una lenta deriva d'un manteniment a través del temps i sense prendre decisions paisatgístiques ni considerant la importància d'aquest jardí històric per Barcelona.

Parterre d'arbusts amb una bona composició respectant les siluetes i les alçades

Parterre d'arbusts on s'han combinat sense criteri i no conserven ni la forma ni l'estructura de la composició.

A les masses d'arbres del jardí es dificil ara establir els canvis, però en el parterre de Topiària, es va mantenir el traçat fins l'any 2000, llavors es van plantar arbres com als parterres laterals. La topiària segurament es va perdre en temps de la Guerra

Composicions d'arbres que va dissenyar Rubió per aquest parc. Grans parterres amb siluetes que es combinen harmoniosament. I avingudes amb caducifolis com els til·lers.

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.2. Traçat i estructura dels jardins.

Actualment la distribució i zonificació dels Jardins de Pedralbes s'explica en relació als diferents ambients que componen el conjunt patrimonial. Alguns traçats són originaris de l'enjardinament de Can Custó i en Rubió i Tudurí va acabar de complementar-los en la nova ampliació creant un jardí de gran bellesa. Els ambients són els següents:

Jardí dels tarongers: és un petit pati al que s'accedeix des del menjador de la primera planta del Palau i també des del jardí per un accés lateral. És de planta quadrangular amb quatre arbres tarongers, un sortidor al mig i una petita pèrgola en un lateral, protegit perimetralment per vegetació que li confereix un aspecte clos i recollit.

Jardí Italià-Jardí privat: el jardí italià és l'ambient ubicat a l'extrem superior del conjunt pel que descendeix un camí contingut per uns murs de mamposteria sobre el que destaquen quatre estàtues sobre pedestals, tres escales i un banc de marbre del projecte original d'en Rubió i Tudurí. El jardí privat és la zona que a continuació s'estén ocupant la banda esquerra del Palau fins el mur de tancament al carrer, limitant per la banda inferior amb els ambients de la zona de l'antic tennis, l'esplanada del Palau i el jardí antic de Mas Custó. Destaquen l'estàtua de J. Borrell Nicolau i el majestuós pi de la zona enjardinada.

Esplanada del Palau: Abarca tot l'espai davant de la façana principal del Palau fins el mur de la balustrada i s'estén fins el final de la façana del Palau per la banda esquerra i fins l'inici del primer parterre per la banda dreta de la mateixa. D'aquest ambient destaquen l'estany i els bustos de marbre sobre la balustrada.

Jardí antic Mas Custó: És el jardí que queda per sota de la balustrada fins l'eix transversal i queda fraccionat per l'eix del til·lers. Els camins d'aquesta zona del jardí són sinuosos generant àrees i ambients diferenciats. D'aquest ambient destaquen la Font d'Hèrcules i la pèrgola de Gaudí, així com la bassa i un sortidor.

Zona antic tennis: aquesta àrea actualment té una zona de jocs, espai que antigament ocupava una pista de tennis. Per sobre d'aquesta, un caminet porta a un pavelló antic adequat actualment com serveis d'ús públic i el camí segueix ascendent lateralment fins arribar al mur de tancament del jardí. L'espai inferior de la zona de jocs és actualment un espai delimitat d'ús exclusiu de personal de manteniment del jardí. Al final del camí transversal hi havia, abans de la construcció del Palau, una capella neogòtica que va ser traslladada. Aquest ambient és el més desconfigurat de tot el jardí.

Jardí de la Seu de la Mediterrània: és la zona privada separada del jardí públic per un tancament d'acer corten. Un espai enjardinat davant de la Seu de la Mediterrània queda independitzat de la resta d'espai que serveix d'accés de vianants i rodat des de la porta superior del carrer Pere Duran i Reinald.

Eix dels til·lers: són l'eix vertical, camí de gran amplada per sobre del camí transversal i l'avinguda que es desdobra en un ample parterre central i dos camins a cada banda, per sota del mateix. El camí transversal manté l'amplada en tota la seva longitud. Els til·lers acompanyen aquest traçat. D'aquest ambient destaca l'estàtua de bronze d'Enric Casanovas i la gerra de marbre

Roserar esquerre: És l'ambient a l'esquerra de l'avinguda del til·lers amb una geometria radial complementada per un brollador.

La Fondalada: és l'àmbit al costat del roserar esquerre que arriba fins el camí ovalat. Topogràficament queda deprimit per sota del nivell general de jardí amb uns camins que el recorren seguint l'orografia. Destaca un brollador ovalat situat a la zona superior i una de les copes ornamentals.

Roserar dret: És l'ambient que queda a la dreta de l'avinguda del til·lers amb una geometria radial complementada per un sortidor.

Jardí topiàries: és l'àmbit al costat del roserar dret que arriba fins el camí ovalat. Geomètricament queda compost per tres petits camins que partint del sortidor s'obren radialment generant una geometria de parterres particular. Destaca una de les copes ornamentals.

Esplanada entrada principal: és l'ambient representatiu que s'obra a l'entrada per la porta principal protagonitzat per l'estany amb la font en cascada que geomètricament compon aquest espai. Incorpora els dos pavellons que donen façana a l'avinguda Diagonal i que emmarquen la porta d'accés, el pavelló de la guàrdia real i el del majordom. Destaquen endemés les dues copes ornamentals a cada extrem de l'estany

Jardí de les Cavallerisses: és l'espai que ocupa el Pavelló amb la placeta oberta i el mur de contenció i s'allarga pel camí paral·lel al mur de tancament de l'avinguda Diagonal fins arribar al pavelló esquerre de l'entrada. Destaca el pavelló i el mur de mamposteria amb banc.

Jardí del Pavelló: és l'espai que ocupa el pavelló i el camí que ascendeix passant pel davant amb l'àrea enjardinada superior. El límit superior inclou el traçat del camí ovalat fins arribar al camí transversal del jardí. En aquesta zona hi havia els antics viviers de plantes del jardí i la caseta del jardiner que van ser enderrocats. Destaca el pavelló.

Plànol amb la distribució d'ambients del jardí de Pedralbes

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

4.3.1. Murs i escales

MURS DE TANCAMENT: son els murs perimetrals que delimiten el jardí i el Palau i contenen tot el conjunt patrimonial. Van ampliar-se en el moment de construcció de l'edifici i del jardí. A partir d'aquest moment s'han mantingut pràcticament igual fins a l'actualitat.

Murs laterals: son els que limiten actualment amb els carrers Pere Duran i Farrell i John Maynard Keynes. Inicialment tancaven la finca de Mas Custó i s'amplien una vegada construït el Palau en el període de creixement del jardí, incorporant les portes d'accés en l'eix horitzontal i les portes superiors.

Imatge del mur al carrer John Maynard Keynes (F.Coac Nebot 1925) i vista interior i exterior actual

Constructivament son murs de mamposteria vista a l'interior del jardí i revestits amb morter pintat per l'exterior. Queden coronats amb una llosa de pedra amb un gest decoratiu curvat a cada canvi de nivell, adaptant-se a la pendent del carrer.

Mur de l'avinguda Diagonal: Es construeix també en el període de creixement del jardí formant una nova façana a l'avinguda Diagonal complementada amb els pavellons a cada banda i els que conformen la porta principal d'accés.

Imatge del mur a l'Avinguda Diagonal (F.Coac Nebot 1925) i construcció del Pavelló (F.Branguli 1921-1923)

Constructivament és un mur de mamposteria vist a l'interior del jardí i revestit amb morter pintat per l'exterior amb la llosa de pedra de coronació.

Imatges des de l'avinguda Diagonal i vista interior

Mur del carrer Jordi Girona: Es el tram de mur que s'aixeca en el moment de construcció del Palau previ enderroc del primigeni i de les edificacions que hi havia a aquesta zona. El nou traçat de mur amplia l'espai de jardí posterior ocupant una petita part de la finca Güell.

Imatges del període de construcció del Palau (F.Branguli 1921-1923) i edificacions que van ser enderrocades (F.Coac Nebot 1925)

Constructivament és un mur de mamposteria vista a l'interior en la zona enjardinada i a l'exterior, quedant revestit (amb doble mur) en la zona edificada del Palau. Queda igualment coronat amb una llosa de pedra.

Imatges actuals interiors i exterior del mur

MURS DE CONTENCIÓ:

Murs banda posterior del Palau:

L'edificació de la planta soterrani del Palau va generar la construcció de murs de contenció per poder accedir-hi a aquest nivell.

El primer mur permet l'accés rodat des de la porta del carrer Pere Duran i Farrell i genera un passadís continu que en alguns punts queda per sota del volum edificat.

El segon mur conté directament l'enjardinament de la part posterior del Palau a la banda esquerra de l'església i queda coronat per una balustrada de pedra.

Imatges del període de construcció del Palau (F.Brangulí 1922) i imatge actual de la part posterior del Palau

Constructivament son murs de mamposteria vista amb filades intercalades de maó ceràmic que lliguen el conjunt. Alguns trams puntuals queden arrebossats.

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

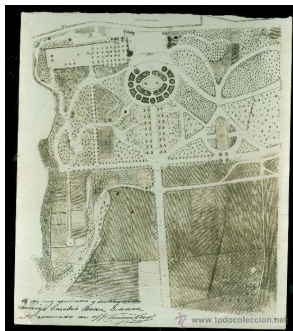
4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

Murs de l'esplanada de Palau:

Aquests murs contenen i encerclen la plaça davant del Palau amb tres escales intercalades que permeten l'accés a aquest ambient. La funció constructiva queda potenciada ornamentalment per la geometria ovalada i la coronació amb la balustrada superior.

Aquest mur es conforma, a continuació de la construcció del Palau, en la primera fase de l'enjardinament dissenyat per en Rubió i Tudurí. Mas Custó ja tenia aquest espai davant de la casa com espai representatiu on la geometria i la vegetació conjuntament amb l'estany tenien el màxim protagonisme.

A aquest mur ovalat hi conflueixen els cinc camins que provenen del jardí inferior, tres dels quals ho fan a través d'escales que salven el desnivell.

Imatge de la planimetria enviada a E.Bona, ca 1922 (F.todocoleccion) i escala d'accés i detall balustrada actuals

Constructivament, aquest mur en el tram de contenció, és també de mamposteria vista.

Murs de contenció del camí transversal (eix horitzontal):

Aquests murs contenen el canvi de nivell del camí transversal envers l'enjardinament inferior (ambients dels roserars, la fondalada i la topiària), allargant-se fins que el terreny torna a recuperar el nivell de dit camí. Aquests murs són simètrics respecte l'avinguda dels til·lers i queden interromputs per una escala que connecta l'enjardinament inferior amb el camí transversal. Part d'aquest mur prové del mur originari de la finca agrícola ja que són visibles traces de reaprofitament.

Imatge de la vista aèria, ca 1922 (F.todocoleccion) amb les traces del jardí inicial i l'ampliació per la banda inferior

Imatges actuals del mur a l'esquerra i dreta d'escala (roserar dret). Són apreciables vestigis constructius en la lectura del parament

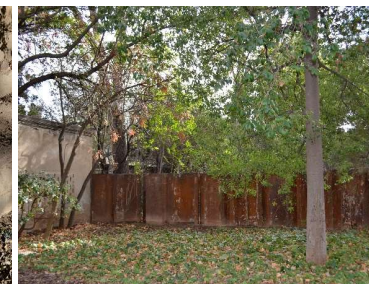
Imatges actuals del mur a l'esquerra de l'escala (roserar esquerre) i tram de la dreta de la mateixa.

Constructivament és un mur de mamposteria continu. El tram final, a l'ambient de la fondalada, el mur canvia la tipologia constructiva amb pedra més gran amb solució tipus rocalla, disseny que es correspon amb l'enjardinament d'aquesta zona amb un caràcter més dinàmic i feréstec.

Mur davant de les caval·lerisses

Aquest tram de mur es construeix expressament per donar espai davant de l'edifici de les caval·lerisses. És un mur de contenció que salva un desnivell notable, geomètricament en planta té un tram corbat i un banc corregut a la part inferior. Una escala al mig del seu recorregut connecta aquest nivell inferior, parcialment pavimentat amb el jardí superior.

Constructivament és un mur de contenció de mamposteria de pedra amb punts de desaigua al llarg del parament, coronat per una llosa de pedra.

Imatges actuals del mur davant de les caval·lerisses i detall del banc i mur de corten separador àrea privada de pública

Murs de factura moderna: Un nou mur format per peces prefabricades de formigó armat pintades de color acer corten, amb una geometria en planta corbada separa la zona pública de la privada creant un accés privat per la porta superior del carrer Pere Duran i Farrell i un segon tram tanca la seu del Secretariat de la Unió per la Mediterrània

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

Murs del jardí italià: son dues tirades lineals de murs que contenen el camí descendent fins arribar al nivell del jardí privat. Aquests murs son originaris del projecte d'en Rubió i Tudurí i es conserven pràcticament igual a com van ser concebuts.

Actualment estan en mal estat de conservació amb pèrdua de material de coronació que fa perillar la seva conservació. Les terres no compactades dels trams superiors així com arrels de l'arbrat de l'entorn estan provocant moviments de desestabilització.

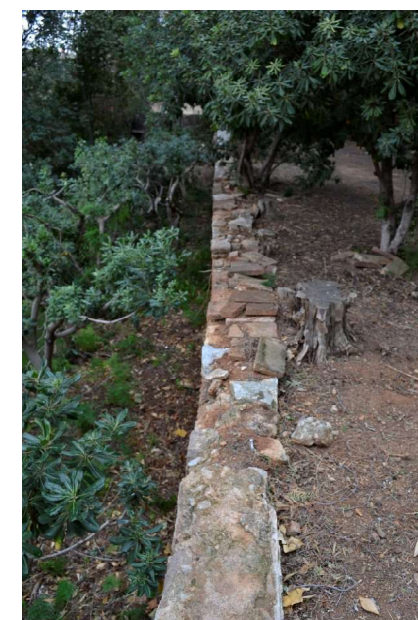
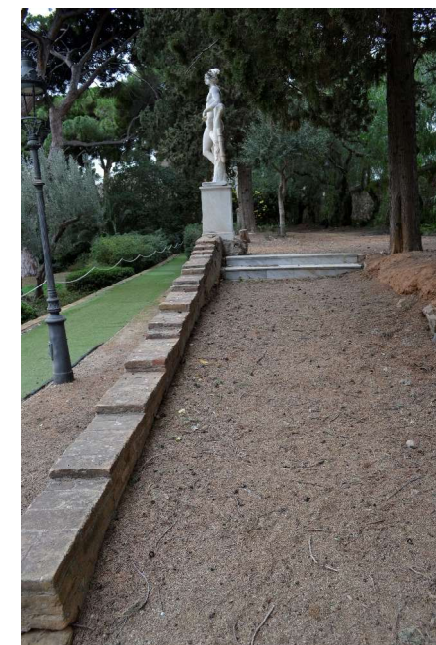
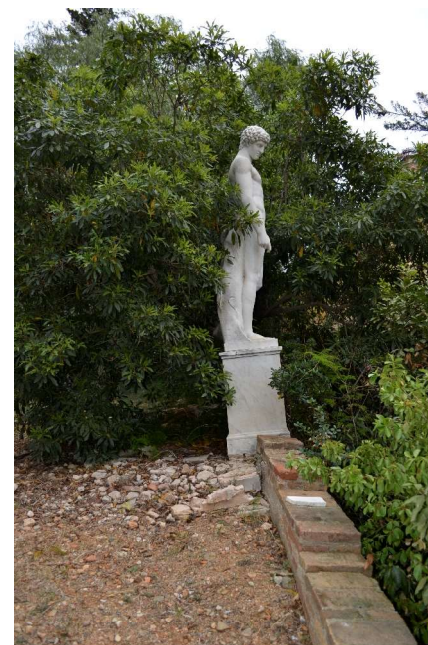
Constructivament son murs de mamposteria coronats per maons de pla que en alguns trams queden revestits amb morters de calç

Imatge del jardí italià (ca 1922 (F.todocoleccion) i imatge actual

Imatges actuals des del jardí privat

Imatges actuals dels murs i el seu estat de conservació

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

ESCALES

Els diferents desnivells existents en el conjunt patrimonial es resolen amb escales i esglaonats, unes conformades en el moment de la construcció del Palau i la resta dintre del projecte d'enjardinament de Rubió i Tudurí. La documentació històrica recull la procedència dels esglaonats més monumentals de marbre blanc originari d'Itàlia segons consta a la documentació que fa referència a la revisió de comptes i materials feta per Enric Catà al 1925.

Les imatges confirmen els canvis i modificacions amb els que han arribat a l'actualitat (sense data confirmada) fetes amb pedra. Els esglaonats són de carreus rectangulars disposats a trencajunts, tots iguals per tant probablement modificats en una mateixa campanya de restauració.

Escales d'accés al jardí d'estàtues: Son les úniques escales de marbre blanc italià originàries que es conserven i que estan actualment restaurades.

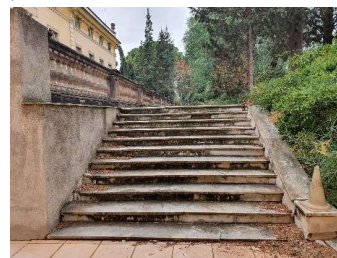

Imatge del camí de les estàtues (Arx. Mas, 1925) amb les escales inicials de marbre.

Imatges superiors dels esglaonats l'any 2011 i inferiors dels mateixos a l'actualitat

Escales posteriors al Palau: Son les emplaçades a la part posterior del Palau i comuniquen la planta soterrani amb l'enjardinament perimetral. Son actualment de pedra i han sigut objecte de restauracions puntuals.

Imatges actuals de les escales adossades al mur de contenció darrera del Palau. En el document del fons Catà, s'esmenten 11 eslaons per a l'escala de la sortida de la Capella a jardí de marbre blanc d'Itàlia per a la zona de la Galeria d'Alabarderos.

Escales d'accés a l'esplanada del Palau: les tres escales d'accés eren originàriament de marbre i únicament es conserva la central restaurada. Les altres dues van ser probablement substituïdes per unes de pedra en una restauració posterior (data desconeguda).

Imatges superiors dels tres trams d'escales d'accés a l'ambient de l'esplanada i imatges inferiors de la materialitat de les mateixes

Esglaonats aïllats en el jardí: esglaonats de pedra que de forma aïllada van salvant canvis i diferències de nivell

Imatges actuals de trams d'esglaonats aïllats en el jardí i esglaonat d'accés a la bassa

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

ESCALES

Escales del passeig dels til·lers i ambients dels roserars: aquestes escales segons la documentació històrica eren originàriament de marbre i van ser modificades amb posterioritat (data desconeguda)

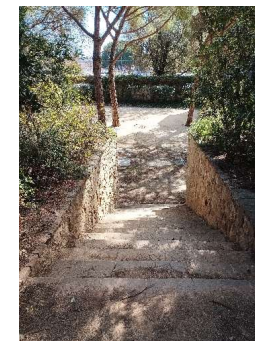

Imatges del brollador, ca 1930 (Arx. Mas) amb l'escala de marbre al fons i l'ambient del roserar (F.Coac Nebot 1925) amb les escales de marbre als extrems

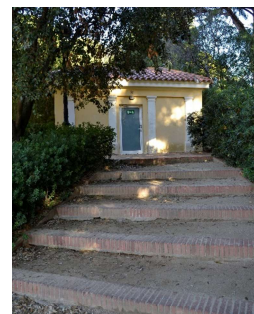
Imatges actuals de les escales que comuniquen els roserars amb l'avinguda dels Til·lers i detall de la configuració i materialitat dels esglaonats

Escalera del mur davant les cavallerisses: és una escala de llosa de pedra construïda en el mateix moment que el mur.

Imatges actuals de l'escala

Escales aïllades d'accés a diferents volumetries: els esglaons que accedeixen al volum dels bany públics s'adapten al terreny i estan resolts amb maó ceràmic macís de cantell a l'extrem de l'esglaonat i sauló compactat.

Imatges actuals de l'escala

Imatge de l'esglaonat que accedeix des del pavelló que fa cantonada amb carrer J.Mainard Keynes cap a l'antic viver de plantes

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

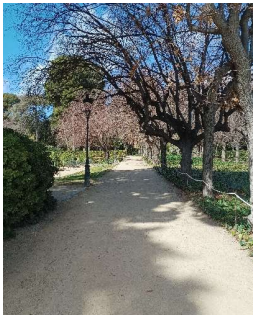
PAVIMENTS GENERALS

Els paviments a tot l'entorn patrimonial son en general els propis de l'època fora de noves intervencions projectuals que han implementat materials moderns com el formigó o xapes de corten, de manera puntual.

Terra sense compactar

Saüló

Paviment de gres

Altres materials

Paviments ceràmics

Paviments ceràmics

Paviments de pedra

Paviments de formigó

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

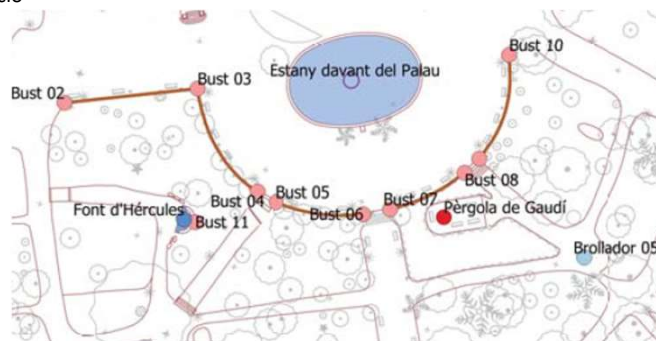
4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

4.3.2. Glorietes, pèrgoles, estructures obertes

Pèrgola de Gaudí: La pèrgola és una estructura de perfils quadrangular metàl·lics que va ser dissenyada per Gaudí durant els anys de la reforma, entre 1884 i 1887.

Es construí amb una geometria hiperboloide que queda coberta de vegetació enfiladissa i està ubicada al lateral d'un dels camins radials que arriba a l'esplanada del Palau. La planimetria de Rubió i Tudurí ja reserva un espai per a la seva ubicació

Plànol de situació dels elements ornamentals del Jardí i imatges actuals de l'estructura de la pèrgola de Gaudí

Una altre pèrgola és la de l'anomenat jardí tarongers: Aquesta pèrgola és una estructura de perfils de platina en forma d'arc amb tres unitats instal·lades davant de la balustrada que tanca lateralment el pati dels tarongers que queda a la banda posterior del Palau. Aquesta pèrgola va ser probablement fundacional amb la creació d'aquest pati que substituï el parterre construït conjuntament amb el Palau, ca. 1925.

Imatge actual de la pèrgola del pati i l'antic parterre desaparegut

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

4.3.3. Estàtues i altres ornaments

El Director de Jardins Artur Rigol diria que “Un jardí sense escultura és talment una casa sense mobles” i també que l’“Escultura és l’ornament natural dels jardins”. (Els Bells jardins a D’Ací i d’Allà, abril 1927)

Aquests bustos de marbre, 6 masculins i 3 femenins, sobre pedestals representen a deus i deesses de la mitologia grega. No tenen data ni autoria coneguda fins a dia d’avui.

De fa molts anys s’explica que 4 bustos provenen del desaparegut Jardí del General i que posteriorment anaren a ornamentar el Parc de la Ciutadella. No hem trobat constància d’aquest fet i que corresponguin als actuals del Jardí de Pedralbes.

Pel que fa a aquests bustos, s’ha pogut corroborar que provenen del Paranimf de la Universitat d’Alcalà d’Henares que van ser adquirits en època indeterminada, a partir de la Desamortització i també de la creació de la Universitat Complutense de Madrid, a un propietari privat. En temps de vestir el jardí, es trobaven a Casp en mans de l’alcalde Maximiliano Masip.

En la compra i entrega de 1925 constaren 11 bustos per un import de 12.000 pessetes on s’esmenta el viatge en tren de Casp a Barcelona i posterior descarrega i transport a Pedralbes.

Dels 11 del conjunt esmentat hi ha 10, ens en mancava un no localitzat.

El Bust 11 no pertany al conjunt, és una còpia (probablement dels catàlegs de Lena i pertany a l’Emperador romà Caracal·la.

Actualment estan en mal estat de conservació, brutes i amb pèrdua de material per vandalisme. Van ser restaurades a 1982 després d’un greu atac amb martell que les va danyar en tots els nassos.

Bust 01

Bust 02. Venus

Bust 03

Bust 04. La tardor

Bust 05

Bust 06

Bust 07

Bust 08. Diana

Bust 09

Bust 10

Bust 11

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

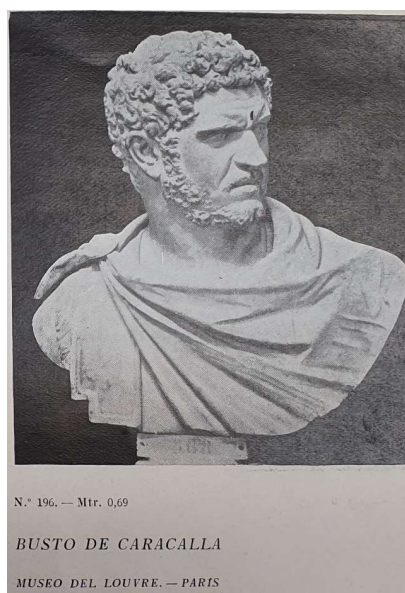
Cal dir, que el bust va ser col·locat a falta d'un a la font, trobat als soterranis de Palau durant la reforma de 1983 d'Ignasi Serra i Goday. La font quedà oculta molts anys entre la malea i no fou restaurada fins aquest any.

A 2021 es descobreix l'escultura original de Rossend Nobas de 1884 a uns magatzems de l'Ajuntament. Es va restaurar i exposar en la gran exposició sobre Gaudí al MNAC. D'aquesta escultura només es tenia constància per una fotografia d'època dipositada a la Càtedra Gaudí.

Caldria repensar reubicar, en còpia, el bust original en el seu pedestal pròpi.

Bust 11

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

Altres elements de la Font d'Hèrcules de Gaudí (1884-1887).

Element catalogat com a BCIL Nivell (B) 6c (p)

Durant les intervencions de Gaudí a la finca Güell, hi ha una carta de Verdaguer a Collell datada a 22 de novembre de 1884: "Caríssim Jaume: En la casa del senyor Güell hi ha una font de molta aigua sota d'un bust romà. Si trobessis un nom llatí que fes bonic. En Gaudí m'ho demana i del meu cap no en surt res de bo fa temps", moment en que es deuria decidir pel nom.

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

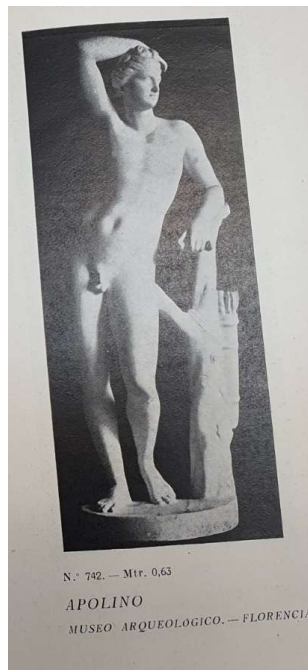
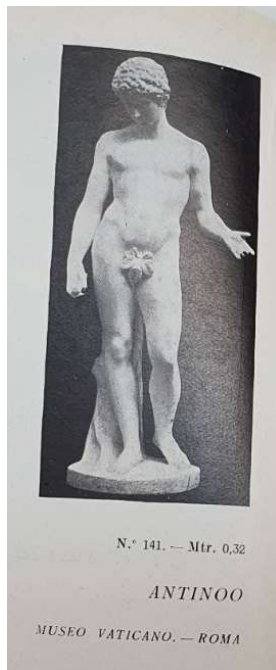
4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

Imatges de les estàtues ubicades en el camí de les estàtues italianitzants.

D'elles sabem foren ubicades al primer espai on es va intervenir del jardí creant una "escena" italianitzant, llatina amb xiprers i conjuntant amb el gran pi.

El grup està format per 4 escultures alineades damunt de pedestals. En realitat es tracta de 2 models alternats, un Apol·lino i un Antínoo que també consten en els catàlegs de Lena d'Uralita així com també l'esmentat emperador Caracal·la de la Font d'Hèrcules.

A la dreta es pot apreciar dues vistes de l'avinguda de les estàtues on també hi veiem presidint el prat amb el gran pi i feien conjunt amb la rosaleda.

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

L'escultura de la Reina Isabel II amb el seu fill el Príncep d'Astúries de Vallmitjana 1860.

Aquesta escultura dona la imatge d'entrada al Palau Reial i és la més antiga que es conserva al districte de les Corts.

1860. Marbre, 203 x 123 cm. Cesisó del Museo del Prado

L'escultura, propietat de la reina, va quedar a la seva mort en el fons del Museo de Prado, i va ser cedida en dipòsit a Barcelona per a posar-la al Palau de Pedralbes, quan la ciutat va oferir-lo al rei Alfons XIII com a residència oficial,

Segons la fitxa del Museo del Prado, fou realitzada per Agapit Vallmitjana i en col·laboració amb el seu germà Venanci. Fou exposada a l'Exposició Nacional de 1862 i ubicada al Palau de Pedralbes a 1924.

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

Des de 2013 es troba a l'interior del Palau per a la seva conservació.

Cal dir que el MNAC hi ha altres esbossos i peces relacionades amb aquesta escultura.

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

Dona Contemporània és una escultura de J.Borrell Nicolau de 1916 situada actualment al parterre lateral oest al costat del Palau.

Mides (alt x ampla x fons): 164 x 163 x 99 cm Marbre

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

Aquesta escultura fa esment a la modernitat, pertany a l'ideal escultòric de Borrell inscrit dins les línies noucentistes emmirallades en el món clàssic i abocant els valors de civilitat, ordre i saviesa.

En el jardí està emmarcada per el fons verd en contrast amb el marbre. Caldria repensar la seva reubicació en tot cas o arranjat l'actual.

Aquesta escultura substituï la de la Reina Isabel II amb l'acte de Inauguració del Museu de les Arts decoratives al Palau de Pedralbes. Acte presidit per el President de la República, Francesc Macià, a 18 de desembre de 1932.

Fons: ANC Brangulí. 17591 ANC_129959_128619

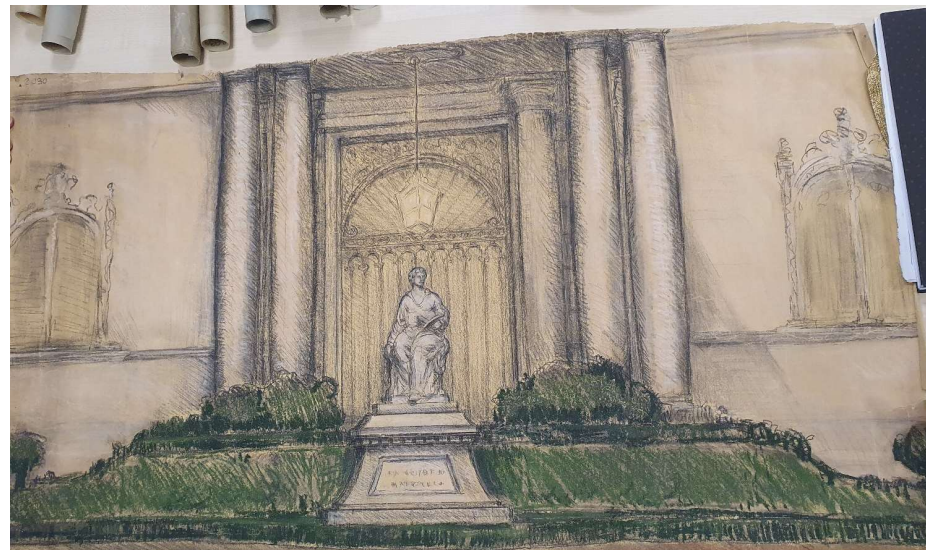
4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

L'escultura, A Marià Fortuny, dels germans Miquel i Lluçà Oslé de 1922 fou proposada per ells mateixos a 1931 per tal de donar entrada al Palau en temps de la República.

Tot i sent un encàrrec de 1918, no fou ubicada a Barcelona, per atzars de la història, finalment instal·lada a la fornícula prevista del carrer del Pintor Fortuny i va ser inaugurada el 20 de juny de 1942.

Com sabem, es decidí ubicar la Dona Contemporània de Borrell en aquest pedestal substituint a la Reina Isabel II.

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

Proposta de emplaçament de la estatua de la Dona Contemporània
Fortuny a la fornícula del carrer del Pintor Fortuny de
Barcelona
Miquel i Lluçà Oslé 1931

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

Nu és una escultura de bronze de Enric Casanovas de 1929 i ubicada al 1930 al costat del passeig transversal del jardí dintre d'un parterre en època de la República.

Obra noucentista de plenitud d'Enric Casanovas, situada en el passeig arbrat que voreja la part superior de l'estany dels nenúfars, als jardins del Palau de Pedralbes. Queda situada en un lloc molt ombrejat, completament coberta per les branques d'un arbre frondós. És una obra de l'any 1930, que va ser col·locada quan els jardins del Palau de Pedralbes van deixar d'estar reservats exclusivament a les visites reials i l'ajuntament republicà els va convertir en un parc públic.

Bronze. 1,87 x 0,46 x 0,46

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

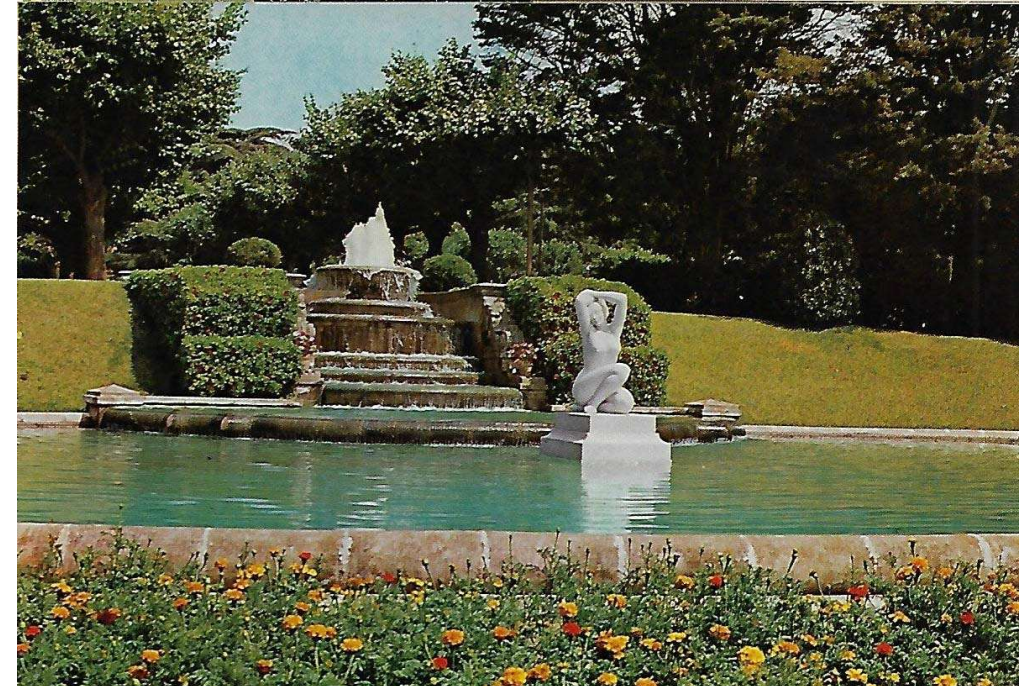
Mediterrània és una escultura de marbre blanc de l'escultora Eulàlia Fabregas de Setmenat de 1962, situada en la font ornamental de l'entrada del Palau de Pedralbes.

El bassin de doble nivell, fou dibuixat per Nebot *in situ*.

Aquesta escultura es col·locà, com a moltes altres a Barcelona en un afany d'ornamentar artísticament Barcelona en època Porcioles. Just l'any anterior es va realitzar un concurs d'escultura per aquest projecte.

Marbre. 141 x 81 x 100

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

La presència i participació del regne de Romania a l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929, va comportar que es construís un pavelló d'aquest país, obra de l'arquitecte romanès Duiliu Marcú, que va estar situat al sector internacional del recinte. A l'acabament de l'Exposició per bé que anys més tard el pavelló fou desmuntat, en restà aquest banc, col·locat al seu entorn, que va traslladar-se en data desconeguda, tot i que fou passada la postguerra als jardins del Palau de Pedralbes.

El disseny del banc segueix el que tingué el pavelló del 29. Està fet de fusta, Romania era un país ric en aquest material, i tant en el seu volum com en les formes reflecteix l'arquitectura tradicional del país, alhora que posa de manifest l'alta qualitat de la seva factura, digna representació del grau professional dels ebanistes romanesos.

El banc és ric en elements complementaris: braços, ampli respall, i està adossat a una peça que el caracteritza i que el fa original a casa nostra: tres peces de fusta, acabades en forma de creu, de les quals la central s'eleva per sostenir una coberta de llaminetes (a la manera de l'escata del peix) de forma cònica. La iconografia és una clara pervivència d'aquesta tradició, tant de construcció com de formes, que no es dona només al país, sinó que s'estén per tota la zona balcànica i fins i tot per l'antiga Rússia.

Aquest banc ha estat recol·locat prèvia restauració a 2024.

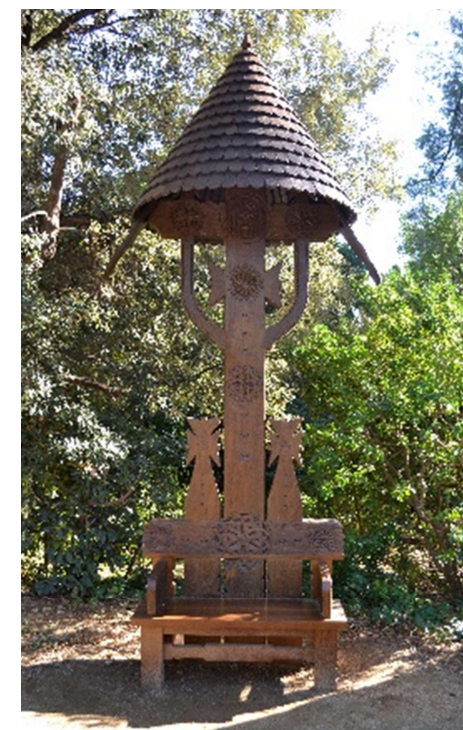
Element catalogat com a BCIL Nivell (B) 6c (p)

Imatge publicació rumanesa sobre l'exposició internacional del 1929 (D.Balaican, X.Montoliu-Paliu), i imatge (F.Todocoleccion 1936) a 2011 i actual al jardí

Imatge a 2011 i actual al jardí

3,70 m alçada x 1,83 m llargada

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

El 8 de gener de 1925 l'Ajuntament aprovà un dels tres projectes presentats per l'Escola d'Arquitectura, el de l'equip de Francesc de Paula Nebot. Pel que fa a l'ornamentació escultòrica es va acordar convocar un concurs restringit en què es convidava a participar una sèrie d'artistes reconeguts. Primer, l'Ajuntament pensà en la realització de vuit grups escultòrics, dos per cada província catalana. Aleshores, es van encarregar dues escultures al·legòriques de Tarragona a Jaume Otero, i una, de Lleida, a Manuel Fuxà.

Tot i que Jaume Otero ja tenia acabada la primera de les dues escultures de Tarragona i que Manuel Fuxà estava fent en pedra de Montjuïc la de la Lleida agrícola, el jurat va decidir fer canvis i realitzar un sol grup per província, a més de dues al·legories dedicades al Treball i a la Saviesa. Així mateix, es va disposar que totes les figures fossin de bronze. Aquests canvis afectaven les obres dels escultors esmentats, de manera que, el jurat va proposar a l'Ajuntament traslladar aquests grups a un nou emplaçament.

Així doncs, les escultures es col·locaren a la prolongació de la Diagonal, per la qual cosa, a causa del canvi de significació, es va haver de modificar l'obra d'Otero. D'entrada, es va eliminar l'escut de Tarragona que fou substituït per un plec de roba. Després, es va treure un "putto" que hi havia sobre un dofí i, per acabar, es va cobrir amb un drap el pubis d'una de les figures.

També, després del trasllat, l'obra de Fuxà va quedar com una al·legoria a l'agricultura en lloc de la Lleida agrícola que havia de representar inicialment a la plaça.

Així doncs, els dos conjunts escultòrics i al·legòrics, L'Agricultura -obra de Manuel Fuxà- i Tarragona -obra de Vicenç Otero- van ser dos encàrrecs de la ciutat per a l'embelliment de la plaça Catalunya. La nua de les figures que integren les dues al·legories van fer aixecar força protestes i, d'aquesta manera, es va decidir el seu trasllat col·locant-les a la Diagonal, a l'arribada al Palau Reial. Les estàtues estan damunt d'una peanya de forma piramidal que les enalteix.

Els dos escultors, formats dintre de l'estètica noucentista sota l'aparell filosòfic d'Eugeni d'Ors, en aquest període estan practicant un llenguatge diferent, i per bé que les dues composicions són prou acadèmiques, les solucions formals apunten cap a un canvi: les figures trenquen l'estètica noucentista amb el moviment que se'ls-hi confereix així com amb l'expressivitat dels rostres, al temps que les robes amb què es cobreixen s'adapten com un guant als cossos i tenen plects que recorden models hel·lènics.

Conjunt Tarragona de Jaume Otero. 1928-1929. Pedra de Montjuïc
(h x a x b) en metres:

5,46 x 2,66 x 1,77 (total)
2,43 x 2,66 x 1,77 (figura)
3,03 x 2,57 x 1,63 (base)

Conjunt L'Agricultura (Lleida) de Manuel Fuxà. 1927. Pedra de Montjuïc
(h x a x b) en metres:

5,40 x 2,57 x 1,63 (total)
2,54 x 2,14 x 1,15 (figura)
2,86 x 2,57 x 1,63 (base)

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

Amb relació a les quatre figures femenines, obra dels escultors Tarrach, Casanovas, Llimona i Arnau, destinades a ornamentar el temple que s'havia d'erigir a la part superior de la plaça de Catalunya, i que no s'arribà a construir, el contractista Emili Closa i Morros les transportà a la Diagonal i les va col·locar davant la tanca que envolta el jardí del palau de Pedralbes, dissenyat per Rubió i Tudurí.

Aquestes escultures femenines amb trets noucentistes, foren col·locades el 1929 després de ser traslladades, d'amagat, segons indica Manuel García Martín a Estatuària pública de Barcelona, una nit del mes de setembre de 1929, a conseqüència de l'escàndol que la seva nuesa havia provocat entre els puritans, els quals començaren una campanya de moralitat.

Figura femenina d'Àngel Tarrach. 1928-1929.
Pedra de Montjuïc
(h x a x b) en metres:
4,60 x 1,01 x 1,31 (total)
2,80 x 0,73 x 0,70 (figura)
1,80 x 1,01 x 1,31 (base)

Figura femenina d'Enric Casanovas. 1928-1929.
Pedra de Montjuïc
(h x a x b) en metres:
4,40 x 1,02 x 1,31 (total)
2,60 x 0,88 x 0,70 (figura)
1,80 x 1,02 x 1,31 (base)

Figura femenina de Josep Llimona. 1928-1929.
Pedra de Montjuïc
(h x a x b) en metres:
4,40 x 1,02 x 1,31 (total)
2,60 x 0,88 x 0,70 (figura)
1,80 x 1,02 x 1,31 (base)

Marina (La Pesca) de Eusebi Arnau. 1928-1929.
Pedra de Montjuïc
(h x a x b) en metres:
4,28 x 1,41 x 1,39 (total)
2,50 x 0,06 x 0,70 (figura)
1,78 x 1,41 x 1,39 (base)

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

4 vistes de les escultures exteriors ubicades a la Diagonal a 1929. AFB Esteve Puig Pasqual AHCB 1929

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

Gerres

Hi ha una sèrie de gerres sobre pedestals de pedra amb decoració tallada, exemptes i ubicades per diferents zones del jardí. La documentació històrica descriu la compra de 24 unitats de gerres i pedestals a l'industrial Ricart (per 115 pessetes c/u) segons consta a la documentació que fa referència a la revisió de comptes de l'industrial Jaume Moya i Baldó i materials feta pels tècnics N.M. Rubió i Ezequiel Porcel trobat al fons Enric Catà a 1925, un cop acabades les obres del Palau. A banda anaren les gerres que també decoraven el propi edifici, i les dues de marbre. Actualment hi ha quatre unitats repartides del model seriati gran i les dues de marbre.

Imatges actuals dels gerros del jardí

Imatges gerra danat estany (F.todocoleccion ca1940-50), Nens al jardí (F.todocoleccion Ca 1970), gerro (F-Branguli, 1924

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

Imatges dels gerros del jardí

Imatges dels testos de l'estany.

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

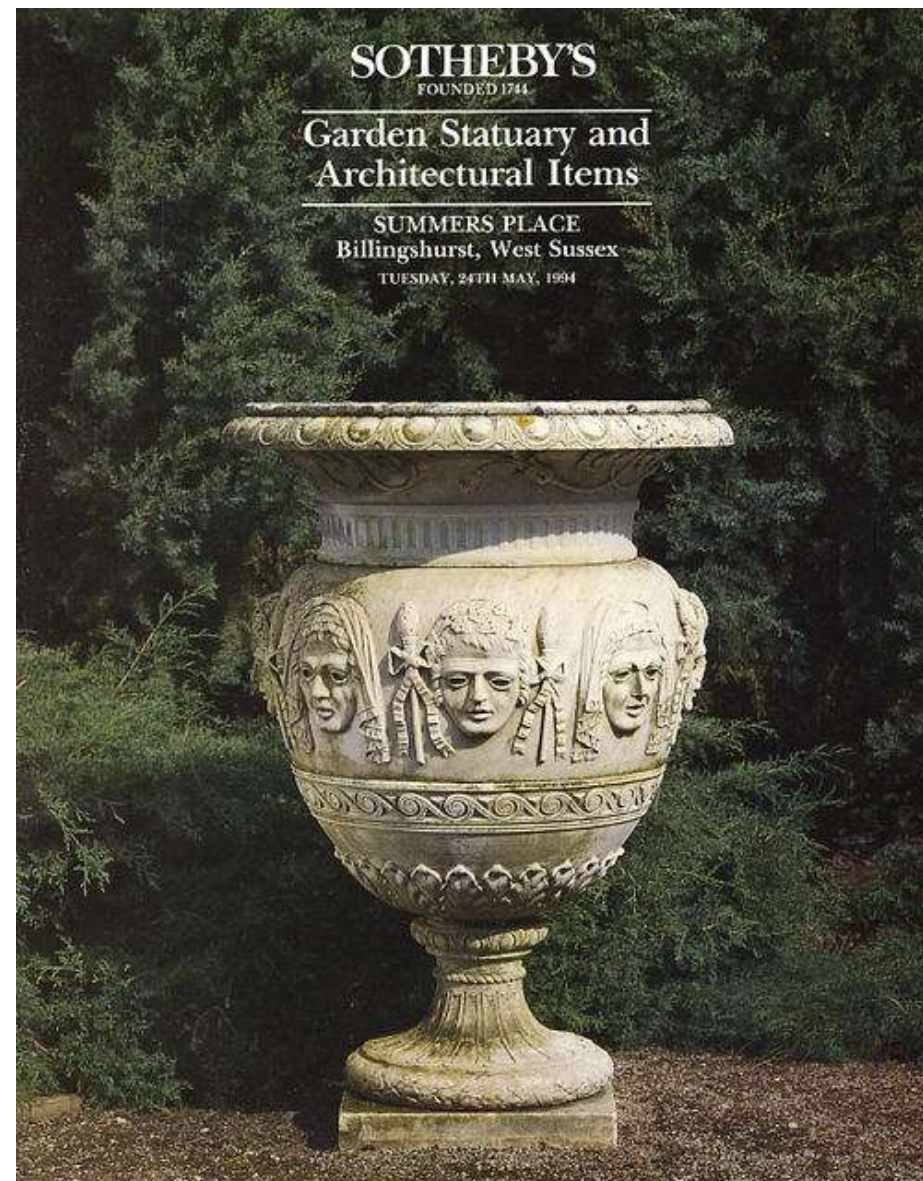
Aquesta gran copa de marbre o vas neoclàssic, presenta una factura excepcional.

Es desconeix la seva autoria i data, així com el moment de la seva col·locació.

Tot i això, sabem que el Palau es vestí d'obres d'art i mobiliari provinent de famílies que col·laboraren regalant peces del seu patrimoni artístic i personal.

No s'ha trobat catàleg específic on hi constin.

Pel que fa a aquesta peça hem vist que podria ser alguna còpia segons ens consta en la portada de Sotheby's de 1994 on consta amb més detalls escultòrics.

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

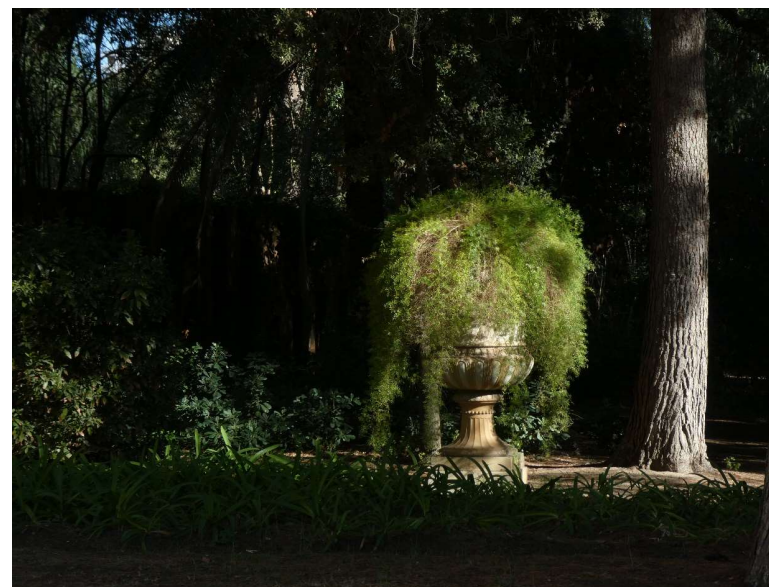
Aquesta segona copa de marbre, també presenta una factura excepcional en marbre.

Es desconeix, igual que la primera, la seva autoria i data, així com el moment de la seva col·locació.

No s'ha trobat catàleg específic on hi constin.

Fons: ANC Brangulí. 20612 ANC 132980_149992. Any 1924

S'hauria de treure l'esperguera per garantir la no pressió dels recipients i deixar-les totalment vistes

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

Banc de marbre amb motius decoratius florals renaixentistes

Es desconeix la seva autoria i data, així com el moment de la seva col·locació.

No s'ha trobat catàleg específic on hi consti.

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

Escultura Caseta de Jocs Kolonihaven: Escultura feta pels arquitectes E.Miralles i B. Tagliabue, l'any 2001 fou encarregada per una fundació danesa amb motiu de la celebració de la capitalitat cultural europea de Copenhaguen.

El muntatge es deu a l'arquitecte Francesc Xavier Pigrau i Santeugini.

Fins al 2004 era ubicada a Diagonal Mar, a 2007 cedida al Museu de les Arts decoratives i col·locada al jardí a 2008.

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

Elements desapareguts i sense autoria.

Imatge del jardí Arx. Mas 1925. La mateixa zona i escultura amb un parterre de gespa sencer. Escultura no identificada tot i semblar, per la posició, una còpia d'una Susanna de Giovanni Batista Lombardi.

En el document de compra d'elements, consten dos lleons de marbre blanc d'Itàlia amb pedestals comprats a Antoni Pujol de Barcelona per 5,000 pessetes. Fons Catà.

Noi amb peix. Autor desconegut. Aquesta peça escultòrica era al centre de l'estany oval de l'entrada del palau

Lluminàries: Les lluminàries originàries, 123 faroles segons documentació històrica que recull els comptes i materials de l'obra per en Enric Catà 1925 han variat al llarg dels anys i evolucionat fins a l'actualitat. Consten diversos tipus de fanals de columna a Pedralbes, l'hexagonal coronat, el quadrat, el suplementat circular coronat.

Imatge del jardí anys 30, detall de farola a magatzem del Palau i faroles del jardí

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

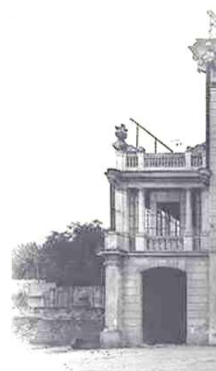
Elements de l'antic jardí Güell. A banda de la Font d'Hèrcules i el umbracle, Gaudí intervingué, més que en botànica, en ornamentació del jardí.

A ma esquerra de la Torre Güell es veuen els pilars del parterre encerclat amb reixa decorada i testos de ceràmica de Magí Fita amb que decorava altres construccions com sabem de la Casa Vicens on veiem el model emprat a Pedralbes.

A les cantonades superiors de la Torre, apareixen uns motius escultòrics amb la G de Güell. Sabem també d'alguna intervenció en l'escala d'accés al terrat de la que no tenim més dades ni imatges. Si que sabem també de les xemeneies.

A l'esquerra de la galeria, en el mur de darrera la Torre, existia una font ornamental amb una gran bassa. Més a l'esquerra, construccions auxiliars on col·locaren alguna bomba d'aigua i també existia una torreta d'aigua. No podem garantir que fos de Gaudí.

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

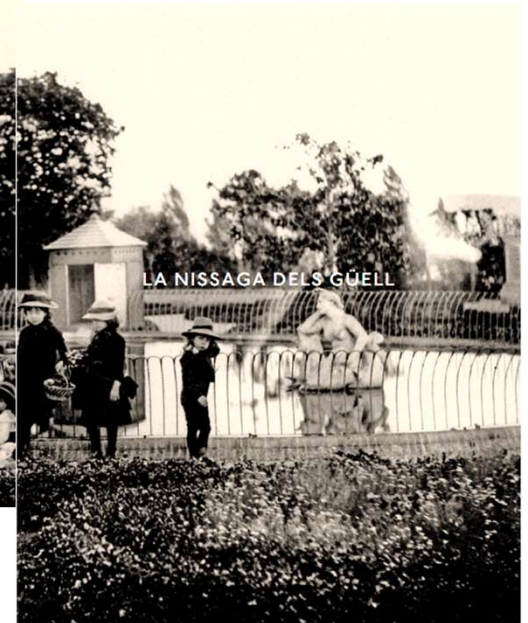
4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

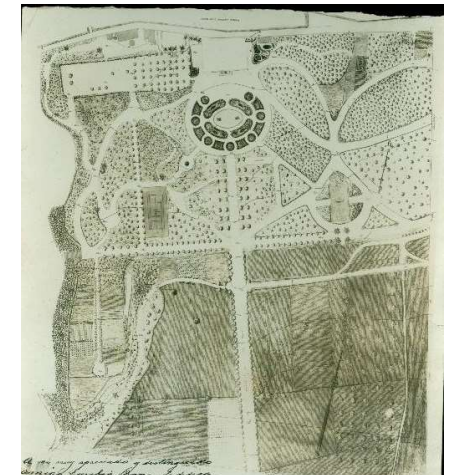
En la zona nord oest, existia una zona arbrada on es veuen diferents elements, una gerra, unes escales i al fons l'escultura de l'entrada.

A la dreta, l'escultura frontal en la portalada.
Interessant veure la tipologia del jardí amb palmeres

El conjunt escultòric és el sortidor que hi havia a l'entrada sud de la finca.

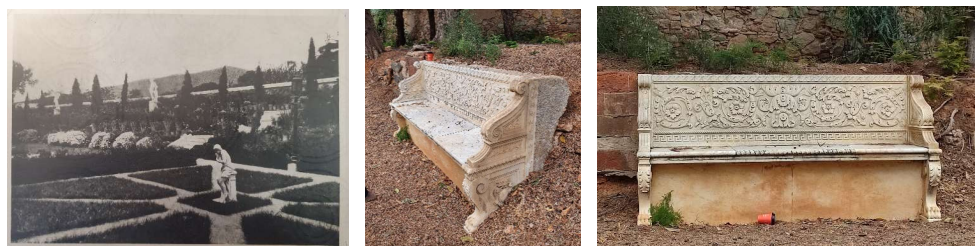

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

4.3.4. Mobiliari de jardí i enllumenat

Destacable pel seu valor patrimonial és un banc de marbre blanc esculpit amb detalls vegetals ubicat a l'ambient del jardí italià, d'autor i procedència desconeguda. La documentació històrica permet confirmar que l'actual ubicació és la primigènia. Actualment està ubicat en una zona inestable i convé l'adequació per preservar-lo amb seguretat.

Imatge espai sota camí de les estàtues (Arx. Mas 1925) amb les escales i el banc marbre i imatges actuals

La resta de mobiliari actual del jardí el conformen els bancs amb estructura de ferro i seient de lames de fusta. Una zona de jocs infantils, queda emplaçada al final del camí transversal del jardí, tocant al mur colindant amb el carrer John Maynars Keynes.

Imatge del jardí amb el banc Arx. Mas 1922 i detall del mateix i banc actual

Imatge actual de l'espai de jocs

Lluminàries: Les lluminàries originàries, 125 faroles segons documentació històrica que recull els comptes i materials de l'obra per en Enric Catà 1925, han variat al llarg dels anys i evolucionat fins a l'actualitat

Imatge del jardí Arx. Mas 1925, detall i imatge del jardí (F. Brangulí 1928)

Imatge del jardí Arx. Mas 1925, detall de farola a magatzem del Palau i faroles del jardí

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

4.3.5. Portes i tancaments:

Les portes d'accés al jardí son coetànees entre elles i amb la construcció del Palau, creades en el moment d'evolució del mur de tancament, estan resoltes compositiva i constructivament seguint el mateix estil, amb matxons d'obra revestits amb encoixinats, ornamentació superior de gerros i portes de reixa de ferro amb decoració geomètrica.

Porta lateral superior i lateral carrer Pere Duran i Farrell: La porta inferior és d'accés per vianants amb dues reixes fixes i la d'accés central. La porta superior és actualment la d'accés funcional per vianants i de vehicles pels usuaris del Palau així com els de la Seu de la Mediterrànea, amb control d'accés. La porta és corredissa d'acer corten.

Porta carrer Coronel Valenzuela: Aquesta porta per vianants es va obrir l'any 2012 sota la direcció de l'arquitecta Patrizia Falcone, cap de l'àrea de projectes de l'Ajuntament de Barcelona.

Imatges actuals de les portes d'accés des del carrer J.M. Keynes

Imatges del mur des de l'avinguda Diagonal (F.Coac Nebot 1925) i la part superior del mur abans de l'obertura de la porta

Nova porta actual al mateix carrer

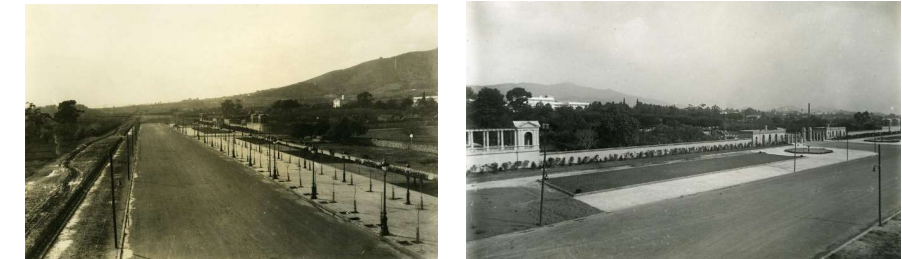
Porta Av. Diagonal: és la porta d'accés principal al jardí i més representativa que dona façana a l'avinguda Diagonal i que queda composta entre els dos pavellons a cada banda de l'accés. Les imatges històriques la mostren en diferents moments històrics al quedar de teló de fons de celebracions, recepcions i esdeveniments variats. El dia de la inauguració es decora unificant-la per la part superior amb un element horitzontal a modus de gran portalada.

Imatges de l'avinguda Diagonal (F. Coac, sense data) amb Can Feliu i entrada de Macià el dia 26 d'abril de 1931

Imatge de la porta durant la seva construcció (F. X, any XX) i imatge el dia inauguració 12.05.1924 (F.Brangulí)

Imatge general de l'Av. Diagonal amb l'accés a la dreta (arx. Brangulí 1924)

Imatge de la porta accés avinguda Diagonal (Fons Coac Eusebi Bona 1924)

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.3. Els elements arquitectònics i ornamentals

Portes d'accés a la Seu de la Mediterrània i porta comunicació entre jardí privat i públic: son dos accessos diferenciats amb portes modernes d'estructura d'acer corten abatibles

Imatges de les portes actuals

4.3.6. Altres volums

Hi ha diferents volumetries originàries del jardí de Rubió i Tudurí que s'han mantingut i altres son mòduls moderns afegits de instal·lacions i de servei, tots adequats als nous usos tant del jardí com del Palau

Imatges actuals dels volums existents originaris del jardí d'en R. I Tudurí adequats als nous usos, de serveis públics i possiblement de instal·lacions.

Imatges actuals dels nous volums, de instal·lacions, volum de control accessos i d'ús públic en la zona jardí

4.4. Els elements lligats a l'aigua

La proposta del nou enjardinament del Palau incorpora com no podia ser d'una altra manera la presència de l'aigua com element compositiu en diferents racons del jardí, aigua que ja era present en l'enjardinament primigeni i en l'entorn amb una petita riera. Alguns elements es van conservar com la bassa i altres es van crear de nou en la nova concepció del jardí reial. Aquests elements d'aigua queden disposats estratègicament marcant la geometria compositiva del jardí.

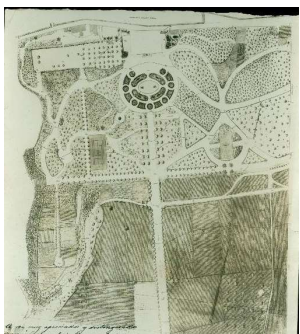
4.4.1. L'estany davant la façana principal

Aquest estany de forma ovalada i poca profunditat forma part del conjunt compositiu que en Rubió i Tudurí va construir a l'esplanada de la casa mentre es feia la construcció. Com s'ha comentat anteriorment Mas Custó, segons planimetria també tenia una làmina d'aigua davant la casa. En Eusebi Bona dibuixa una perspectiva general de l'edifici en el que la làmina d'aigua hi és present davant de l'edifici. El disseny de Rubió va mantenir aquesta proposta en el nou enjardinament. Aquest estany és sens dubte el protagonista d'aquest ambient.

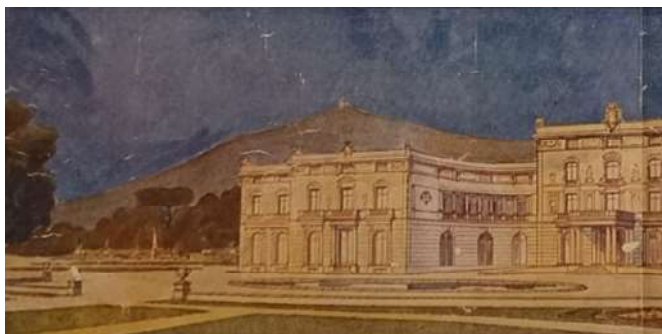
Un sòcol de peces de pedra rematen perimetralment la làmina d'aigua que té una profunditat acotada. El sortidor central és un element que al llarg del temps ha patit modificacions. Sobre la pedra perimetral hi ha hagut testos que també segons els períodes històrics s'han retirat.

Imatge de Mas Custó (F.Catedra Gaudi, 1919, imatge de Casa conde de Guell (F.Todocoleccion 1920)

Planimetria enviada a Eusebi Bona, 1922 autor desconegut, i tros perspectiva d'Eusebi Bona (F.Coac 1922)

Imatge procés de construcció de l'estany (F.Branguli ca.1920-1922), imatge estany d'E.Bona (F.Coac 1929) i imatge de Rubió i Tudurí (F.Coac sense data)

Imatge retall prensa (F.Todocoleccion 1930), imatge residència senyoretes (F.Totcoleccion 1931) i imatge Eusebi Bona (F. Coac 1929)

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.4. Els elements lligats a l'aigua

4.4.2. L'estany davant l'entrada principal dels jardins per l'avinguda Diagonal

Aquest estany és de geometria ovalada amb formes geomètriques quadrangulars en els extrems. Es un estany de poca profunditat completat ornamentalment amb una font-brollador a la banda superior per sobre del nivell de l'estany, tot de pedra artificial.

Aquest conjunt és dissenyat per Rubió i Tudurí i es conserva exactament igual. Únicament en algun període històric s'ha retirat l'estàtua ubicada al mig tal i com mostren les imatges.

Dos gerres ornamentals de pedra artificial complementen el conjunt

Imatge Eusebi Bona (F.Coac 1929)

Imatge (F.Tocoleccion, sense data)

Imatges (F. Todocoleccion anys 40-50) i brollador a l'actualitat

Imatges 2010 (X.Argimon) i a l'actualitat

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.4. Els elements lligats a l'aigua

4.4.3. La bassa

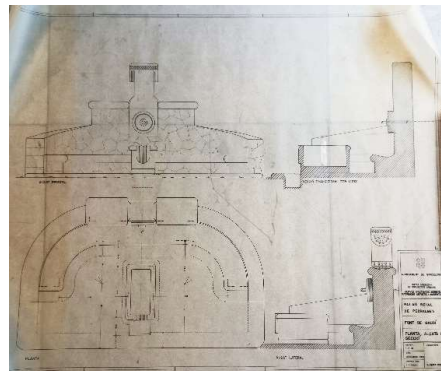
Imatge de la bassa (F. Coac sense data , imatge de l'any 2011

Imatges de l'actualitat

4.4.4. La Font d'Hèrcules

Es una font dissenyada per Gaudí i encarregada per Eusebi Güell, l'any 1884 i restaurada l'any 1983. Analitzant el plànol que li envien a Eusebi Bona ca. 1922 de l'estat actual del jardí abans de la construcció del Palau s'hi interpreta un punt marcat al camí que podria coincidir amb la Font d'Hèrcules. Aquesta font queda emmarcada amb un mur de maçoneria coronat per un pedestal amb l'escultura mitològica i el canó de ferro forjat amb forma de drac sobre una pila de pedra amb l'escut de Catalunya.

Detall de la planimetria enviada a E.Bona (F.todocoleccion 1922) i planimetria de l'estat actual (F. Arxiu Ajunt. Bcn de J.Serra Godoy_1983

Imatges de l'actualitat de la Font d' Hèrcules

4.4.5. Altres fonts i sortidors

Dos sortidors exactament simètrics formen part de la composició geomètrica dels ambients dels roserars, un a cada banda del passeig dels til·lers. Tenen forma pentagonal i estan revestits amb marbre blanc. Eren lluminosos, de Carles Buigas, anteriors a la font lluminosa de Montjuïc. Un tercer brollador queda a l'ambient dels jardins de Mas Custó i tenia un sortidor amb un complement escultòric que s'ha perdut

Imatge del brollador (F.Branguli) , brollador (F. Todocoleccion 1935) i a l'actualitat

Imatge brollador (F.Coac 1925 i brollador (Arx.Mas 1928)

Imatges dels brollador l'any 2011 i a l'actualitat

4. DISSENY DEL JARDÍ. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

4.4. Els elements lligats a l'aigua

Brollador del pati dels tarongers: Brollador possiblement d'origen de marbre blanc

Imatge del brollador l'any 2011 i a l'actualitat

Brollador de l'ambient de la fondalada: és un brollador de forma ovalada rematat perimetralment amb maó ceràmic amb una barana perimetral de ferro amb decoracions geomètriques. Es probablement originari del disseny de Rubió i Tuduri

Imatge del brollador l'any 2011 i de l'actualitat

4.4.6. Notícies antiga mina

Hi ha notícies d'una antiga mina de la Riera Blanca que tindria accés des de la Finca Güell i que servia també a Can Coix i Ca n'Armengol, altres finques veïnes. Tal com explica Imma Navarro al seu llibre de *Les masies de les Corts*, hi havia un dret de pas des d'antic i reconegut l'any 1851 pel propietari de Can Baldiró.

L'any 1885 els propietaris de Ca n'Ermengol i el de Can Coix signaren un acord amb Eusebi Güell amb l'objecte d'evitar les despeses que representaven per als dos primers l'elevació d'aigua per mitjà de bombes. Güell accedí a que s'anivellés el terreny per a que l'aigua pogués baixar per gravetat i concedí dret de pas des de Can Berra per a que es poguessin dirigir al repartidor per mitjà d'una rampa subterrània que Güell construiria de la seva butxaca. Aquest dret era per netejar les mines i facilitava el pas fins a una porta amb tres panys diferents amb una clau per en Güell (que l'havia de deixar al jardiner) i les altres pels altres dos propietaris.

Es desconeix la ubicació concreta de la mina i si avui en queda cap vestigi. Seria molt interessant poder aprofundir en aquesta investigació.

4.4.7. Sistemes de reg

No ha arribat fins als nostres dies de forma clara el sistema de reg dels antics jardins. No es reconeix cap estructura de canalets o de repartidors en superfície. Això fa pensar que es deuria regar amb mànegues a partir de boques de reg. Caldria una investigació de major profunditat per acabar-ho d'esbrinar.

El que sí és probable és que s'utilitzés la bassa com a reservori d'aigua i des d'allí s'organitzés el reg.

Si més endavant s'aconsegueix tenir informació del seu manteniment potser es troba quan es van fer les reposicions, quan s'instal·laren sistemes més moderns i com eren els que es retiraren en cas que així es fes.

La renovació de l'actual, en gran part per aspersió fa temps que es reclama per aconseguir una major eficiència i uniformitat.

4.4.8. Sistemes de drenatge

El mateix que s'ha explicat per al reg passa amb el drenatge. Es desconeixen i no hi ha informació sobre com s'organitzava antigament.

Tot el jardí fa pendent cap a la Diagonal i encara avui en dia hi ha problemes els dies de forta pluja amb l'arrossegament del sauló.

Cal citar en aquest punt que en alguns dels parterres de la part alta, per exemple en la zona del bosc d'alzines, hi ha algun moviment a contrapendent que segurament formava part de l'estratègia d'anar parant l'aigua d'escorreguda i anar-la infiltrant allà on hi ha la vegetació. En qualsevol cas no hi ha documentació concreta, o no s'ha trobat, per documentar-ho de manera precisa.

CONCLUSIONS

El jardí del Palau de Pedralbes és un exemple de jardí monumental a la ciutat de Barcelona, amb una clara voluntat de majestuositat pel disseny del seu enjardinament, per l'ornamentació del conjunt i pels materials alguns de gran qualitat emprats en la seva concepció inicial, la majoria dels quals encara hi són presents.

En Rubió i Tudurí va fer una intervenció sobre uns jardins primigenis de la finca Güell i la seva intervenció amb un projecte de modificació i ampliació del jardí, integrant la part agrícola inferior de la finca va canviar per complet la fesomia. En el projecte es tingué en compte mantenir una part de l'enjardinament i de l'ornamentació existent, amb dos elements dissenyats per Gaudí, la font d'Hèrcules i la pèrgola i forces elements arboris singulars. Va incorporar un nou traçat geomètric i decoratiu de màxima elegància de "cerimònia", on els nous elements ornamentals com els estanys amb brollador o sense, els brolladors, bancs, copes, les estàtues i bustos i amb una vegetació especialment escollida van conferir la majestuositat pretesa d'aquest nou jardí que havia de guarnir magníficament el nou Palau Reial a Barcelona i un Parc públic per Barcelona.

Per Rubió Tudurí era de cabdal importància que el jardí fos diferent de la resta de parcs públics de Barcelona. Un jardí amb aforament limitat, amb activitats controlades, disposar d'un espai silenciós on gaudir del passejos tranquils, la lectura o la conversa íntima.

Aquest jardí al llarg dels anys ha estat present en cada un dels moments històrics, com a protagonista i teló de fons de reunions, celebracions, audiències i com espai representatiu de màxim nivell a la ciutat (Corona, Caps d'Estat i Presidents). Ha patit "de primera mà" els canvis polítics i socioeconòmics de l'últim segle i això ho trobem en algunes incoherències del jardí actual. El pas de jardí compartit entre la família reial i els ciutadans, al seu inici i en temps de la República, Museu de les Arts decoratives des de 1932, fou seu del govern de la República a 1937, residència oficial del General Franco des de 1939 a 1972, parc públic en època democràtica. En cadascun d'aquest períodes el palau s'ha adaptat al nous usos. I el jardí de mica en mica s'ha deixat anar fent. En ocasions s'han fet plantacions, suposem quan el Dictador tenia un consell de ministres o una recepció important (14 visites en total). Quan es va obrir al públic, quan hi havia un pressupost per replantar. També quan s'havia d'actualitzar algun sector, com els parterres centrals, instal·lacions o serveis. Però mai es tenia en compte que el jardí del palau reial de Pedralbes és una obra patrimonial, tot i que declarada a 1931 com a Monument Nacional, que convé protegir i conservar considerant un projecte paisatgístic inicial. La prova més fefaent és que fins ara no se n'ha fet cap Pla director o que coneguem cap pla de conservació o de manteniment.

Analitzant l'evolució del conjunt i la seva adaptació en el temps, els jardins de Pedralbes des de la perspectiva dels elements arquitectònics i l'estructura general s'han mantingut sense canvis importants.

Des de l'anàlisi dels traçats i la configuració de camins les modificacions han sigut acotades, els traçats s'han mantingut així com les amplades de camins (només analitzades a través dels plànols, manca un estudi acurat comprovant les dimensions) que per la desconfiguració dels límits vegetals dels parterres poden semblar eixamplats però conserven bastant les magnituds dissenyades per en Rubió i Tudurí.

Pel que fa a la vegetació podem establir que l'evolució ha estat la més dispersa. No sembla que hi hagi hagut, al llarg d'aquest últims 100 anys, cap pla de conservació ben definit i la sensació és que s'ha anat fent, amb tota la bona voluntat, a criteri del responsable del moment. El fet que la vegetació és un element canviant i en constant evolució és sense cap mena de dubte el motiu pel qual el que ha patit més transformacions.

L'arbrat envellit, és un gran valor, però alhora molts dels exemplars estan en mal estat i s'ha perdut la unitat de tractament. Les plantacions de reposició no han seguit un criteri únic o clar i el conjunt és ara més desendreçat que ho fou segurament en inici.

En l'arbrustiva aquest fet és encara més evident. Dominen espècies resistents (troanes, pitòspors...), altres estan escapades (llorers...) i d'altres son de recent incorporació, espècies no utilitzades a l'època o varietats molt recents. El recobriment de vivaces i plantes entapissants molt important en els projectes de Rubió s'han mantingut només en l'eix central i els indrets principals, aquells que es veuen més.

Seria interessant tornar a recuperar algun ambient concret com la Fondalada, racó especialment bonic les "escenes" de que parla Rubió amb una configuració feréstega i orgànica, dissenyada expressament, aprofitant la topografia, per escapar de la geometria de l'entorn enjardinat dels roserars. Igualment amb el parterre de boxos retallats en topiària. També per el contrast que suposa i per ser una de les imatges originàries del jardí de Rubió que s'ha perdut i que era un recurs molt utilitzat als seus jardins.

Pel que fa als elements escultòrics i ornamentals, els de marbre com les copes i els bustos (tot i que restaurats es troben en pèssim estat), cal un aprofundiment en el seu estudi per dotar-los del valor patrimonial que els pertocaria. Actualment es desconeix autoria i origen, en concret les copes no formen part de l'inventari d'Art Urbà. També resta un bust sol, fora de context al costat de la Capella que formaria part del grup, així com localitzar un altre perdut i altres escultures que formaven part del jardí i que només son en la memòria gràfica.

Altres elements, com les altres copes, s'han perdut en gran nombre, així com els seus pedestals que donaven perspectiva i puntualitzaven notes del jardí. També les escales originals de marbre, que en cert moment (desconegut per ara), foren substituïdes per pedra.

La catalogació actual del Palau és màxima, Bé Cultural d'Interès Nacional (Patrimoni de la Generalitat) i la resta d'elements de l'entorn tenen una catalogació específica (Ajuntament de Barcelona_ fonts, pèrgola, escultures,...) com a BCIL B i Bé d'Interès Documental D. Els BCIN tenen un entorn de protecció clarament "protegit" amb el que hi ha discordança amb la catalogació BCIL dels jardins. Els jardins i brolladors estan catalogats conjuntament com BCIL B. La informació sobre el grau de protecció dels jardins és confosa. Per la importància dels jardins per se, i amb voluntat de posar-los en valor amb la mateixa categoria que l'edifici seria adient poder catalogar-los com a **BCIN-jardí històric**.

REPTES DE FUTUR:

El jardí actualment combina dos usos clarament diferenciats, l'ús privatiu amb condicionants de seguretat de màxim nivell (Palau de Pedralbes i Seu de la Unió de la Mediterrànea) amb l'ús públic de jardí que un cop l'any té la màxima sobrepressió amb la celebració de concerts de música a l'aire lliure.

Els reptes actuals als que s'enfronta el conjunt monumental del jardí de Pedralbes és en primera instància sobreviure i adaptar-se al canvi climàtic. Qualsevol projecte de futur haurà de tenir en compte l'adaptació de la vegetació i les solucions en la gestió de l'aigua per al reg. Serà potser el moment de valorar en una intervenció de restauració del conjunt la possibilitat de construir un dipòsit d'emmagatzematge d'aigua de pluja connectada a la xarxa que permeti tenir un remanent. Recuperació i ús del freàtic. També caldria fer una completa catalogació i actualització de dades de tots els elements ornamentals i artístics, també de les lluminàries. Pel que fa als brolladors, rehabilitar-los en la seva faceta lumínica original de Buïgas.

En general, caldria una restauració dels elements danyats, ja sigui per vandalisme o per el pas del temps, així com la dignificació d'elements i caminals retornant-los al seu estat original, com la zona italianitzant.

Per donar unitat, replantejar retornar els dissenys de bancs característics del jardí, així com les copes.

Cal decidir quina escultura retornar a la peanya principal de l'entrada a Palau.

Reivindicar la fondalada i el parterre formal donant conjunt als parterres de roserars ara que tenim molta informació gràfica.

Per establir unes directrius concretes encara manca molta informació sobre el projecte original.

També els inventaris quan hi hagut canvis en la propietat per establir quins elements escultòrics hi havia, el seu origen i assenyalar els que han anat desapareixent. Sabem d'un inventari de l'any 1931 que no s'ha pogut localitzar.

Podria completar-se la recerca en arxius de la Generalitat, Ajuntament de Barcelona i sobretot a Patrimonio Nacional, entre d'altres que poguessin sorgir. (explorar arxius d'imatge com els dels fotògrafs que han intervingut en publicacions de llibres i catàlegs. També reportatges de televisió i vídeos).

AAVV. *Escultura Catalana del Segle XIX. Del Neoclassicisme al Realisme*, Barcelona: Fundació Caixa de Catalunya, 1989

AAVV. «*Gaudí*», Barcelona: Ed. Carroggio S.A, 2004

AAVV. *Jardines de Barcelona (Volum I)*, Barcelona: Editorial AUSA, 1997

AAVV. *Jardines de Barcelona (Volum II)*, Barcelona: Editorial AUSA, 1997

AAVV.. *Localitzat el bust original que coronava la font d'Hèrcules de Gaudí als jardins del Palau de Pedralbes*,. NOTA DE PREMSA, 31 de maig de 2021

Adroer, A. M. et al. *Jardines de Barcelona*. Sabadell: Ed. AUSA, 1997.

Alberch i Fugueras, R. Direcció. *Els barris de Barcelona*. Enciclopèdia Catalana S.A. Barcelona 1998.

Art Públic, Ajuntament de Barcelona <<http://www.bcn.cat/artpublic>>

Arxiu Catedral Gaudí

Arxiu Districte de les Corts. Ajuntament de Barcelona

Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya

Arxiu Històric Col·legi d'Arquitectes

Arxiu Mas

Arxiu Municipal Contemporani en línia

Arxiu Nacional de Catalunya. Fons Brangulí

Arxiu Parcs i Jardins de l'Ajuntament de Barcelona

Arxiu Patrimoni de la Corona

Bassegoda I Nonell, Joan: «Antoni Gaudí», Barcelona: Edicions 62

Bosch, J. Coord. *Nicolau Maria Rubió i Tudurí (1891-1981)*. Ajuntament de Barcelona 1989.

Bou, Ll; Gimeno, E.: *Jardins i escultures de les Corts*, Barcelona: Regidoria d'edicions i publicacions. Ajuntament, 1989

Cañellas, C.; Toran, R.; Torrado; Ll. *Nicolau M. Rubió i Tudurí. Entre la razón y la sensibilidad*. Quaderns d'Arquitectura i urbanisme Nº113_1976. Pàg. 49-55

Casals Costa, V. *Es tierra perdida la que se destina a la edificación. Nicolas Maria Rubió y la Dirección de Parques Públicos y Arbolado del ayuntamiento de Barcelona*". Ciudad i Territorio Nº 94, 1992. Pàg. 125-45.

Elias, F. *L'escultura catalana moderna (volum II: Els artistes)*. Barcelona: Editorial Barcino, 1928

Eusebi Güell i Bacigalupi. Patrici de la Renaixença. En el centenari de la seva mort (1918-2018). Barcelona: Diputació de Barcelona, 2018

Forestier, J.C.N. *Grandes Villes et systèmes de parcs*. Éditions Norma, Paris 1997.

Gabancho, P. ; Freixa, F. *La conquesta del verd. Els parcs i jardins de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona, 1995.

Bergós Massó, Joan: *Antoni Gaudí i el Comte de Güell*, Conferència inaugural del curs 1968-69 d'Amics de Gaudí

Bergós Massó, Joan; Llimargas, Marc: *El hombre y la obra*, Barcelona: Lunwerk Editores, 2007

Casals, V. «Es tierra perdida la que se dedica a la edificación. Nicolas Maria Rubió y la dirección de parques públicos y arbolado del Ayuntamiento de Barcelona» A: Ciudad y territorio, 1992

Catasús, Aleix; Puigdollers, Bernat. *El Noucentisme a Barcelona*. Ajuntament de Barcelona – Àmbit Serveis Editorials, Barcelona 2016

Curet, F.; Anglada, L. *Visions Barcelonines 1760-1860. La Rambla, Passeigs i Jardins*. Barcelona: Editorial Dalmau i Jover S.A., 1952

Fabre, J.; Huertas, J.M.; Bohigas, P.: *Monuments de Barcelona*. Barcelona: L'Avenç. Ajuntament de Barcelona, 1984

García-Martín, Manuel. *Comillas modernista*, Barcelona: Gas Natural SDG S.A., 1993

García-Martín, Manuel. *Els fanals de gas: nostàlgia d'una Barcelona pretèrita*. Catalana de Gas i Electricitat S.A, 1976

García-Martín, Manuel. *Estatuària pública de Barcelona*. 1. Catalana de Gas i Electricitat S.A, 1985

García-Martín, Manuel. *Estatuària pública de Barcelona*. 2. Catalana de Gas i Electricitat S.A, 1985

Catálogo de figuras Lena, S.A. Uralita S.A

Gueilburt, Luis: *Gaudí i el Registre de la Propietat*, Barcelona: Institut Gaudí de la Construcció, 2003

Les residències d'estudiants de Catalunya. Barcelona: Institut D'acció Social Universitària I Escolar. Barcelona: Seix i Barral germans, 1934

Joan Borrell i Nicolau. Crònica de l'origen. Barcelona: Museu de Montserrat, 2017. [Catàleg de l'exposició]

Lahuerta, Juan José: *Antoni Gaudí. Fuego y cenizas*, Barcelona: Ed. Tenov, 2016

«L'art dels jardins a Barcelona». A: *La veu de Catalunya*, núm. 221 (12 de març del 1914).

Marjanedas, A. *Parcs i jardins de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Parcs i Jardins, 1992

Marjanedas, A.: *Jardins del Palau de Pedralbes*. Itineraris urbans, Barcelona: Ed. Barcanova, 1981

Navarro, Imma.: *Les Masies de les Corts*, Barcelona: Ajuntament, 1993 (Quaderns de l'arxiu, 2)

Lacuesta, R.; González, X. *Eusebi Güell i Bacigalupi. Poder, Catalanitat, Cultura, Art*. 1846-1918. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2019

Leclerc, B. Direction. Forestier, J.C.N 1861-1930. *Du jardin au paysage urbain*. Éditions Picard, Paris 1994.

Muntaner, Ramon. *La Barcelona vuitcentista. 1801-1900*. Reculls històrics. Barcelona: Ed. Llibreria Catalonia, 1929

Nicolau M. Rubió i Tudurí (1891-1981). Barcelona: Fundació Caixa de Pensions, 1985. [Catàleg de l'exposició «El jardí obra d'art»].

«Nicolau M.a Rubió i Tudurí, entre la razón y la sensibilidad» A: *Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo*, núm.113 (6 de març del 1976).

«Els nostres jardins» Rubió Tudurí, N.M.. A: Revista Mirador. Num. 41; 1929

«Progresos en la urbanización en Barcelona. Los jardines del Real Palacio de Pedralbes» A: Barcelona Atracción, núm. 186 (desembre de 1926)

«Progresos en la urbanización en Barcelona. Los jardines del Real Palacio de Pedralbes» A: Fomento Nacional de la Horticultura. Boletín oficial, núm. 14 (gener de 1927)

- «El Palacio Real de Pedralbes» A: Barcelona Atracción, núm. 155 (26 d'Agost de 1922)
- «Palacio Real de Pedralbes» A: La Vanguardia (Abril de 1924)
- Puig-Boada, Isidre: *El pensament de Gaudí. Compilació de textos i comentaris*, Barcelona: Publicacions del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, Ed. La Gaya Ciència S.A., 1981
- Ribas Piera, M.; Vidal, M.; Povo, M. *Jardins de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 1991.
- Rubió Tudurí, N.M. *El problema de los espacios libres. Divulgación de su teoría y notas para su solución práctica*. Ayuntamiento de Barcelona, 1926. Pàg, 25-26
- Rubió Tudurí, N.M. *Del paraíso al jardín latino*. Tusquets Editores. Barcelona 1981.
- Rubió i Tudurí, N. M. *El jardín meridional*. Barcelona: Tusquets Editores, 2006. Rubió i Tudurí, N. M. *Jardines de Barcelona*. Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona, 1929.
- Subirachs, Judit: *L'escultura del segle XIX a Catalunya. Del Romanticisme al Realisme*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994
- Tarín-Iglesias, J.; Planas Parellada, J. "El palacio de Pedralbes y el palacete Abéniz" Editorial Patrimonio Nacional, Madrid 1974.
- VECLUS, S.L. *Estudi Jardí Pavellons Güell*, Barcelona, 2015
- VECLUS, S.L. *Estudi Històric-arquitectònic del Palau de Pedralbes de Barcelona (primera fase)*. Documentació i valoració històrica, Barcelona, 2005
- VECLUS, S.L. *Estudi Històric-arquitectònic de l'antic Palau Reial de Barcelona*, Barcelona, 2019
- Vidal, M. *Jardins de Barcelona*. Barcelona: Àmbit Serveis Editorials/ Ajuntament de Barcelona, 2003.
- <https://www.enciclopedia.cat>
- https://es.wikipedia.org/wiki/Palacio_Real_de_Pedralbes
- <https://ahcbdigital.bcn.cat/es/biblioteca/coleccion/Guies+de+Barcelona>
- <https://www.inventerlegrandparis.fr/article/aussi-grand-que-new-york-le-grand-paris-et-les-liens-transatlantiques/>

DOC 2 - PLÀNOLS

LLISTAT DE PLANOLS

	A1	A3
G_01 SITUACIÓ	diverses	diverses
G_02 TOPOGRÀFIC	1/750	1/1500
G_03 ZONES DEL JARDÍ	1/750	1/1500
G_04 ORNAMENTS DEL JARDÍ	1/750	1/1500
G_05 VEGETACIÓ_ESPÈCIES	1/750	1/1500
G_06 VEGETACIÓ_ESTAT ACTUAL	1/750	1/1500
P_01 PLÀNOL CATASTRE 1921	1/750	1/1500
P_02 PLÀNOL enviat a EUSEBI BONA	1/750	1/1500
P_03 PLÀNOL RUBIÓ I TUDORÍ 1925	1/750	1/1500
P_04 PLÀNOL RUBIÓ I TUDORÍ 1926	1/750	1/1500
P_05 PLÀNOL MARTORELL 1933	1/750	1/1500
F_01 FOTOGRAMA ICGC_1958	1/750	1/1500
F_02 FOTOGRAMA ICGC_1963	1/750	1/1500
F_03 FOTOGRAMA ICGC_1967	1/750	1/1500
F_04 FOTOGRAMA ICGC_1970	1/750	1/1500
F_05 FOTOGRAMA ICGC_1987	1/750	1/1500
O_01 ORTOFOTO ICGC_1945	1/750	1/1500
O_02 ORTOFOTO ICGC_1956	1/750	1/1500
O_03 ORTOFOTO ICGC_1970-77	1/750	1/1500
O_04 ORTOFOTO ICGC_2022	1/750	1/1500

